

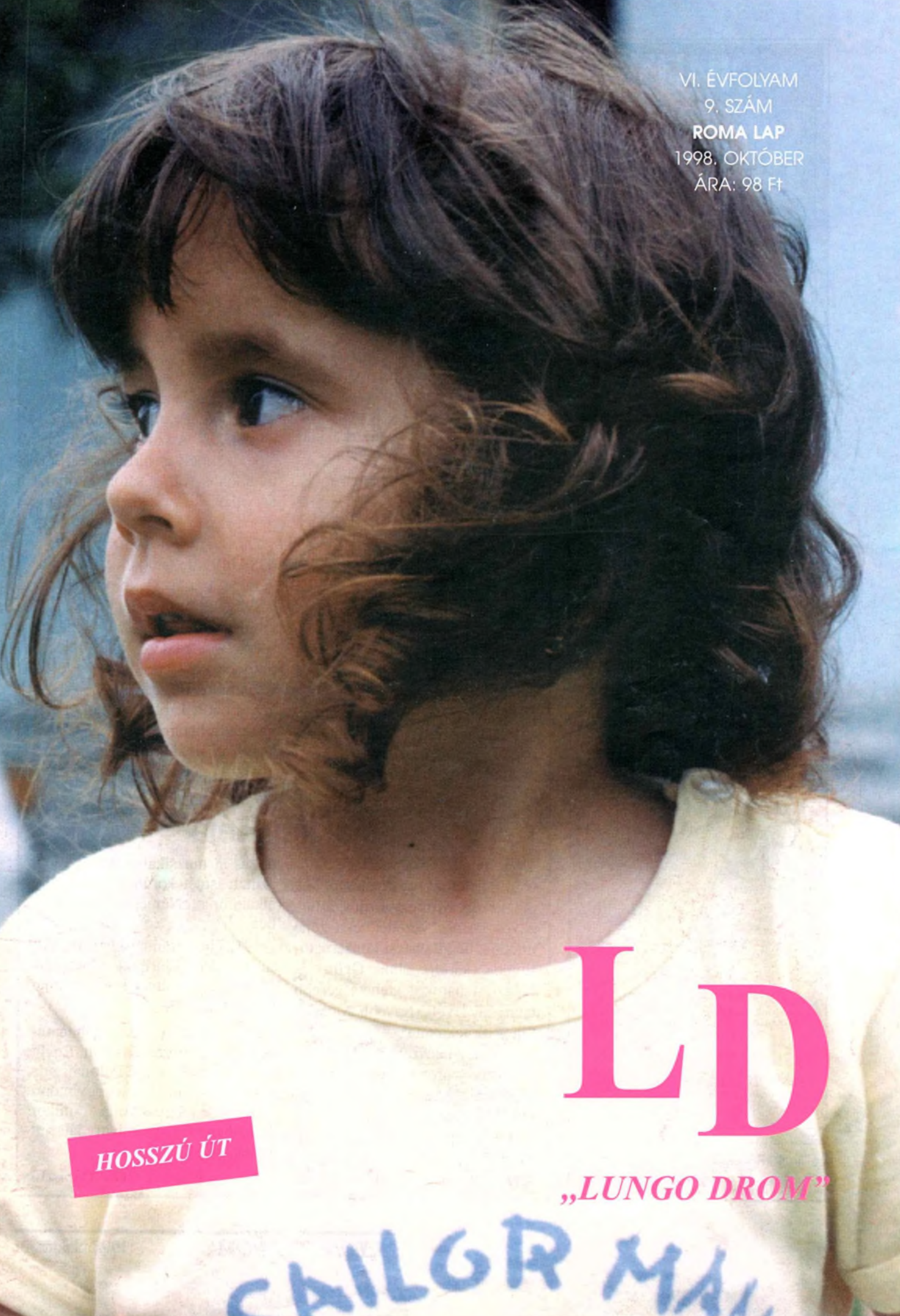
VI. ÉVFOLYAM

9. SZÁM

ROMA LAP

1998. OKTÓBER

ÁRA: 98 Ft

LD

HOSSZÚ ÚT

„LUNGO DROM”

SAILOR MA

P O S T A F O R D U L T V A L

latikárnőnek, Fidoronkóné Dózsa Éva tanárnőnek, Sasné Kormos Márta tanárnőnek, Patkóné Pál Máriának és Rácz Ernőnek, az OCKÖ képviselőjének, a „Lungo Drom” alelnökének. Köszönjük az együttműködést!

Lakatos Zoltánné
a belpátfalvai „Lungo Drom”
tagszervezet elnöke

Tisztelt Szerkesztőség!

A „Lungo Drom” belpátfalvai tagszervezete hálás szívvel mond köszönetet az 1998. szeptember 26-án megrendezett Kulturális Nap megrendezésében nyújtott segítségükért és támogatásukért a következő személyeknek: **Farkas Flóriánnak**, az OCKÖ és a „Lungo Drom” elnökének, a Belpátfalvai Cigány Kisebbségi Önkormányzatnak, az Egri Mátrai Nyugatbükki Erdő és Fafeldolgozó Rt.-nek, **Barta Norbert** polgármester úrnak, a hivatal dolgozóinak, a Mező Ervin Művelődési Ház igazgatójának és a Parabola Társaság elnökének, az Egri Művelődési Ház dolgozóinak és **Sasné Holló Mária** óvoda igazgatónak.

Zajoszkáné óvodavezető helyettesnek, **Barta Krisztina** óvónőnek, **Kovácsné Kiss Ildikó** családsegítő vezetőnek, **Kovácsné Kakuk Mária** családsegítőnek, **Filkó János** iskola igazgatónak, **Pintérné Mikó Márta** isko-

Enciklopédia

Mányi Lajos

1830-ban született a Bereg megyei Tiszaváron. Apja, **József**, nagyhírű és vagyonos zenész volt, aki a gyermeket a dúsgazdag **Gottesmann** nevű családdhoz adta, ahol **Szigeti Lacival**, az akkori nagyhírű primással oktattak és akivel Erdélyt és Romániát bejárta.

1848 őszén, amikor **Andrássy Gyula** gróf, volt külügyminiszter szervezte a zempléni önkéntes csapatot, Mányit kérték fel karmesternek a nagyszámú zenészek felett. Mányi a sereggel résztvett a schwechati csatában, később a szerencsétlen kápolnai ütközetben, ahol már a debreceni Bocskay-zászlóaljhoz osztották be. Az elegáns megjelenésű karmestert egy Bajusz nevű Sáros megyei poéta meg is énekelte: Schwechatnál a vörös sipkás zenekar élén a Rákóczi-nóta felzúgó

hangja között harsogta a lelkesítő szöveget.

A szabadságharc után a Fittai-féle híres sárospataki zenekar vezetője lett. Ez időtől sátoraljaújhelyi lakos. A szőlők elpusztulása előtt tekintélyes birtokos és háztulajdonos volt; a sátoraljaújhelyi és vidéki cigányoknak valóságos jötevője.

Zenekarával több ízben kirándult külföldre, s útjain mindig babérokat aratott. **II. Sándor** orosz cártól és **Vilmos** német császártól kitüntetést nyert. Muzsikájának speciális karaktere volt. Beleöntötte hegedűjébe, mint **Lavotta**, **Csermák**, **Bihari** ábrándos lelkét, s ezt a karaktert, muzsikájának azt a határozott jellegét, amit acélos ujjával és kemény villámgyors vonójával adott, bárki is próbálta, nem utánozhatta.

Makkay Béla

Soproni zenekarvezető, 1866-ban született Magyargencsen, Vas megyében. **Munczy Lajos**, a hírneves primás vezette be a zene titkaiba, majd a bécsi konzervatóriumba került, ahol **Grün** és **Knezil** tanárok legtehetségesebb tanítványa volt. Később Munczy Lajos zenekarának segédprimása lett. 1981-ben zenekart alakított és észak-európai körútra indult. Rigában kezdett hangversenyezni, ahol rendkívüli sikere volt. Szentpétervárra eljutván **II. Miklós** cár előtt hangversenyezett. Újra visszatért Sopron-

ba, és itt muzsikált vagy 10 évig, azután ismét körútra indult, s ez alkalommal Németországot járta be.

1912-ben Hamburgban **II. Vilmos** császár előtt hangversenyezett, s kitüntetésképpen díjat is kapott.

Makkay Béla üres óráiban tehetséges zeneszerző is volt. Egyik szerzeményét, a „Le Polonaise de Chateau Madrid”-ot az egyiptomi khedive megvásárolta, mikor 1913-ban Egyiptomban játszott zenekarával.

(Csemer Géza: Habiszti)

LD
„LUNGO DROM”

ROMA LAP

Megjelenik havonta,
a „Magyarországi
Nemzeti és Etnikai
Kisebbségeikért”
Közlapítvány
támogatásával.

Kiadja: az „Oktatási és Továbbképzési
Központ” Alapítvány
5000 Szolnok, Aranka utca 3.
Telefon: (56) 372-269, (60) 387-293

Főszerkesztő: **Paksi Éva**.

Tervezőszerkesztő: **Pozsa József**.

Munkatársak: **Botosné Kóti Lilla**,
Bubáné Csapó Ilona, **Bujdosó Jánosné**,
Pálfi Elvira, **Rácz Zsuzsa**.

Feladás klado: **Farkas Flórián**.

Nyomdai munkák:
REPRÓ STÚDIO Nyomdaipari Egyéni Cég,
Verszeghy Nyomda Kft., Szolnok
ISSN 1216-982X

A nem kért kéziratokat nem őrizzük
meg és nem küldjük vissza

HALOTTAINKRA EMLÉKEZÜNK

Ifj. Surmann László

Csak a holtak

*Csak a holtak nem sírnak
nem szenvednek nem félnek
elmentek s megpihentek
övék a Béke városa
a nyugalom s talán
az öröm is*

*Csak a holtak nem sírnak
nem éheznek nem kérnek
lelkük trónszéken ül
királyok ők uralkodnak
könnyes arcukon mosoly fakad*

*Csak a holtak nem sírnak
betegségük elapadt
a kín s fájdalom elhalad
ruhájuk virágos kertből van
s koronájuk emlékeinkből*

*Csak a holtak nem sírnak
s talán majd én sem sírok
ha szent városuk arany küszöbét
átléphetem
oh mennyire vágyom ez útra
végigrobogni az emlék
vonatán s elérni célo
a szent városba épített trónom
hol könnyeim letörli
a megnyugvás bársony keze*

A „Lungo Drom” újabb térnyerése

Választások utáni beszélgetés Farkas Flóriánnal

A helyhatósági választásokkal egyidőben október 18-án a kisebbségi önkormányzatokra is szavazhattunk.

A kisebbségi önkormányzatokra adott szavazatok teljes feldolgozottsága alapján 988 településen 1251 kisebbségi testület alakulhat. Nem hivatalos végeredmény szerint a cigányok 721 önkormányzatot hozhatnak létre. A cigányszervezetek közül a szolnoki székhelyű „Lungo Drom” szerepelt a legjobban. Nem csupán a cigány szervezeteket hagyta maga mögött, de mandátumszámban három parlamenti pártot is megelőzött. Ez mindenképp egy társadalmi elismerést, egy társadalmi rangot jelent, de ugyanakkor jelenti a cigány politika méltóságát is.

– Elnök úr, minek tulajdonítható ez az átütő siker?

– Mindenekelőtt szeretném megköszönni a polgároknak, hogy szavazatukkal támogattak bennünket és hogy ennyien. A siker okát választási programunkban látom, abban, hogy a cigányság ügyét együtt kívánjuk kezelni a szegénységkérdéssel. Elképzeléseinkkel

ugyanis a szegénységnek üzenünk hatást, nyilvánvaló, hogy ez nemcsak a romákat, de a nem cigány kisnyugdíjasokat, nagycsaládosokat is érinti, jó lehet a szegények között azért a cigány a legszegényebb, ezért a prioritásokat is ennek megfelelően kell gyakorolni az élet minden területén. Másrészt sikerült világossá tennünk, hogy a „Lungo Drom” az állampolgári érdekek figyelembevételével folytat cigánypolitikát és garantálja a problémák békés megoldását. Többször hangsúlyoztam, a 800 ezres cigányság nélkül nem képzelhető el polgári Magyarország.

– A programjuk megvalósításához azonban elengedhetetlen a mindenkori kormány támogatása.

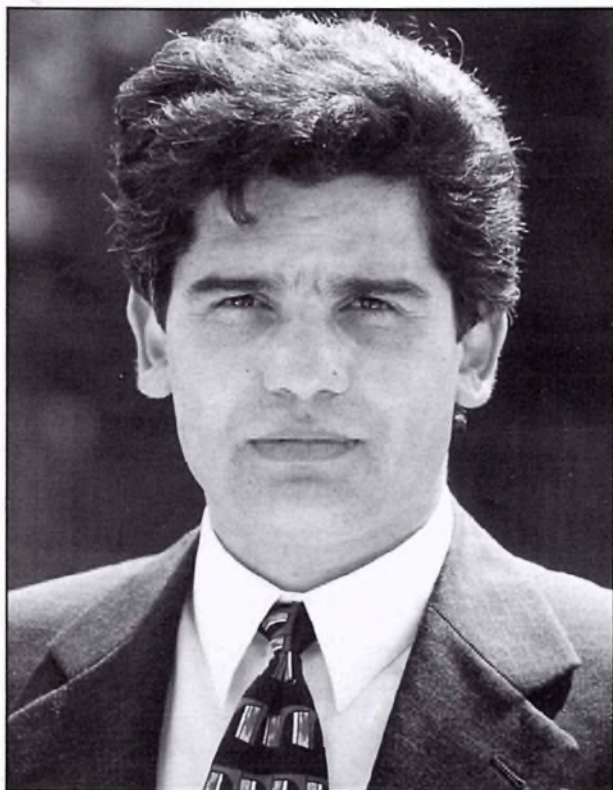
– Természetesen csak akkor tudjuk ígérni, hogy programunk néhány éven belül szociálisan is érezteti hatását, ha a kormány illetve a parlament, figyelembe véve javaslatainkat, meghozza a szükséges döntéseket. Az előzetes tárgyalá-

sok alapján úgy látom, hogy erre minden reményünk meg lehet és a „Lungo Drom” programja erre épül. Szeretném hangsúlyozni, hogy bár a helyhatósági választásokon három parlamenti pártnál is több mandátumot szerzett a „Lungo Drom”, nem a pártok ellen és nem azok nélkül, hanem velük és a kormánnyal együtt kívánjuk megvalósítani elképzeléseinket. Azt, hogy velünk számolni kell, minden felelős politikai erőnek be kell látnia, hiszen Magyarország uniós felvételének egyik nagy feltétele a cigányság helyzetének javítása, rendezése.

– Néhány cigány szervezet sajtóból, televízióból jól ismert vezető személyiségeinek nem sikerült mandátumot szerezniük. Szán-e, ajánl-e nekik valamilyen szerepet a „Lungo Drom”?

– Mi széles társadalmi egységben gondolkodunk, ezért minden tisztességesen, felelősséggel gondolkodó polgárra, cigányra és nem cigányra számítunk, aki osztja szellemiségünket. Szeretném, ha azokat a roma személyiségeket is, akikre rákérdezett, sikerülne bevonni a munkánkba mert feladatból annyi van, hogy jut bőven mindenkinek. A „Lungo Drom” továbbra is a vidék cigány önkormányzatát kívánja létrehozni és garantálja, hogy valamennyi megye képviselteti magát a „Lungo Drom” által létrehozott koalícióban.

Jenei – Paksi

A legtöbb önkormányzatot – 721-et – a cigányság hozhatja létre. A németek 236, a szlovákok 62, a horvátok 60, a szerbek 34, a lengyelek 31, a románok 30, az örmények 24, a görögök 17, a bolgárok 14, a szlovének 9, a ruszinok 8, az ukránok 5 helyi kisebbségi önkormányzatot alakíthatnak.

Választanak az elektorok

Úgy kellene ismerni azt a bizonyos 77-es törvényt a cigány választóknak, különösen a roma szervezetek, országos és helyi vezetőinek, mint a katolikusoknak a Bibliát. Lehet ezt az úgynevezett 77-est szapulni, elmarasztalni, joghézagai miatt bírálni, sok kétértelmű cikkelye miatt elmarasztalni. Egyet azonban nem lehet! Nem tudomásul venni. Az 1993 júniusában az Országgyűlés álfal elfogadott és szentesített nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény érvényes ma is!

E törvény szerint történtek idén október 18-án is a nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatok megválasztása. Ettől eltérni, ezt megmásítani törvénytelen. Sajnos ezt annyi év után is előfordul, hogy vagy tudatlanságból vagy a törvény nem megfelelő ismeretéből fakadóan rosszul informálják a romákat(!) Nemrégiben, még a választások dandárjában hangzott el a TV egyik műsorában az egyik országos cigány vezető részéről, hogy a II. Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat megválasztásakor le kell váltani a „Lungo Drom” vezetését az OCKÖ éléről. E kijelentés, e hangnem megdöbbentett.

Később – amikor finisbe fordult a választás, s mind nyilvánvalóbb lett, hogy a „Lungo Drom” ma már nem csupán a nevében Országos Érdékvédelmi Cigányszövetség, hanem valójában is, hiszen ezt igazolták választási sikerei is – a korábbi agresszív hangnem már enyhült. Legutóbb, a Patrín Magazin október 26.-ai műsorában már azt hangoztatta a korábbi cigányvezető, hogy ha sor kerül rá, hajlandó lesz a Lungo Drom vezetőivel is asztalhoz ülni és tárgyalni az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat összetételéről, megválasztásáról.

Ez félrevezető. Ez nem hiteles tájékoztatás. Félre érthetik a romák, azt gondolhatják e kijelentés nyomán, hogy valamiféle újabb, a cigány szervezetek közötti egyezkedés révén választhatják meg az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatot. Ez hamis, ez igaztalan, ez törvénytelen. Ez esetben semmi szükség nem lett volna a roma kisebbségi önkormányzati választásra.

Valójában kik választják meg az új II. Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatot? Az elektorok! Kik az elektorok? Ezzel kapcsolatban a törvény a következőképpen hangzik. „Az országos

önkormányzatot a kisebbségi elektorok választják meg. A kisebbségi elektor minden települési önkormányzati képviselő, akit kisebbségi képviselőként választottak meg és a helyi kisebbségi önkormányzati képviselő, továbbá a szószóló.” (31. paragrafus 2. bekezdés.) Gondolom, hogy a törvény e passzusából egyértelműen kiderül és világos; nem a különböző cigány civil szervezetek vagy azok vezetői választják meg majdan a II. Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatot, hanem az elektorok!

Az viszont egyáltalán nem mellékes, hogy, mely cigány civil szervezetek azok, akik a legtöbb elektorral rendelkeznek. Természetes, hogy itt is, mint az országgyűlési képviselő választások esetében az erőssorrend a meghatározó. Nyilvánvaló annak van nagyobb esélye, aki a legtöbb elektorral rendelkezik.

A választási eredmények előrejelzései arra utalnak, hogy az 1998 október 18.-ai cigány önkormányzati választásokon a legtöbb elektort a „Lungo Drom” abszolválta.

Farkas Kálmán

LENCSE SZINDRÓMA

Utólag derült ki, hogy hepaliztak egyes, különböző képviselőségre vágyó romavezetőket a pártok korifeusai (vezetői). Azt csiripelik a verebek, hogy egyesek több száz ezer forintot kaptak kampányolásra, s a pénz mellé még gépkocsihasznaolat és „ajándékba” mobil telefonokat is. Hogy ebből mennyi az igaz? Ki tudja? Minden esetre nem zörög a harszt, ha a szél nem fújja. Már pedig fújja. És most, hogy hoppon maradtak, egymásra kiabálják a kortesadományokat.

Summa summarum: ismét behizonyosodott, mint azt a Lungo Drom kongresszusán és az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat legutóbbi közgyűlésén megfogalmaztuk: pártzászlók alatt nem lehet tisztességesen a cigányügyet képviselni, a cigányügyért munkálkodni, azért cselekedni, tenni. Sajnálatos, hogy sok tisztességes roma vezető áldozatul esett a történeteknek, s azoknak kampányolt, akik valamit ígértek részükre, de már eleve látni lehetett, hogy kudarcot vallanak.

Józan ésszel előre lehetett látni, hogy a roma szervezetek túlnyomó többsége elvérzik, hiszen se programjuk, se elképzelésük, se taktikájuk és főleg pénzük sem volt, hogy az ismert esélyegyenlőtlenséggel megküzdve felvegyék a harcot. Egye-

dül a „Lungo Drom” volt az, amely világos, rövid és hosszú távon is elfogadható programmal állt a roma és nem roma választók, az egész társadalmi közvélemény elé. Nem kívánok e helyen a számszerű sikerekről szólni. Csupán ismét és újra a cigány társadalom figyelmébe szeretném állítani a „Lungo Drom” Emberhez méltó életet címmel megjelent prognosztizált, reális, tudományos és az életre alapozott elképzeléseit.

Ismét törvénytiszterűvé vált: az elért sikerek és kudarcok ismeretében, reális elemzésével hozzá kell látni a tanulságok megvonásához. A legfontosabb, és évtizedek óta most ismét behizonyosodott elv: a cigányság, az összefogás hiányában elbukik! Sajnos, eddig a roma társadalomba és a cigány szervezetek közé konkolty vetőknek ismét sikerült megakadályozni a cigányság összefogását, egységének kialakítását. Ez azonban bizonyos: még mindig akadnak a cigányság valódi érdekeit mellőző, csak hatalomra vágyó, semmiféle valódi társadalmi háttértámogatással nem rendelkező, handabandázó romavezetők, akik képesek egy tál lencsért eladni az ügyet, s megtevesztetni a romákat.

Ezek olyan idegenvezetőkhöz hasonlóak, akik hevezetik az erdőbe a cigányokat, és ott hagyják őket. Boldoguljanak ahogy tudnak. Ezeknek az ára az apró koncok, a mulandó sikerek. Így maradnak érdemi képviselő nélkül továbbra is a cigányok több megyében, városban, faluban még ma is. Példaként Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét említem. Itt is állítottak listákat a különböző roma szervezetek. Egyes romavezetőket sikerült becserkészniük bizonyos pártoknak is. Igéretnek ellenében. A mieink kampányoltak mellettük, nem így ők, a roma jelöltek mellett megfelelő intenzitással. És hogy mi lett a végeredmény? Hiába bukott vagy szerepelt sikerrel az illető párt, a végelszámolásnál már kihagyták a romákat! Hoppon maradtak!

Azt valljuk, hogy polgári demokrácia érvényesülésének próbaköve, lényege: a kisebbségekhez való viszony. A piramis csúcsán álló pártok akik fenn hirdetik: ők a demokrácia megtestesítői – leviszgáztak. Visszaköszönni látszik az egykori egypárt rendszer. Csak nehogy kiteljesedjen. Mert ha igen, akkor a magyarországi cigányságról nélkülük döntenek ismét, a fejük fölött.

Hogy megérdemeljük-e? Egy történelmi tanulság bizonyos: ismét sokba került az egy tál lencse szindrómája.

Farkas Kálmán

Bántalmazás: valószínű, de nem különleges

Gyermekpszichológusi vizsgálat a tuzséri iskolában

Független iskolapszichológus szerint valószínűen előfordul, de nem tömegesen, módszeresen és nem kifejezetten a cigány gyerekekkel szemben a testi fenytítés a tuzséri iskolában. A jelentés kiemeli, hogy mindezekkel együtt eredményes nevelő munka folyik.

Az Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet jogi referense szerint Magyarországon általános, de súlyosan jogszerűtlen a tanárok által alkalmazott megalázás és bántalmazás minden fajtája.

Megszületett az iskolapszichológus jelentése a tuzséri általános iskolában tanuló roma gyerekekkel szemben állítólag alkalmazott fenytítésekkel kapcsolatban. **Karczag Judit** klinikai gyermekpszichológus vizsgálata megállapította, hogy az iskolában a térdepeltetés, fenéken rúgás, fülhúzás, „nyakon vágás”, testi fenytítések valószínűleg előfordulnak. A korábbi vádakkal ellentétben viszont azt is állítja, hogy a testi fenytítést nem csupán a roma gyerekekkel szemben alkalmazzák. Megállapította, hogy az iskola heroikus és igen eredményes nevelő és oktató munkát végez. A pszichológusnő állítja: „ugyanilyen testi fenytítések, valamint ezeknél lényegesen durvább és körmönfontabb testi-lelki bántalmazások, büntetések az ország iskoláinak zömében (tapasztalati becslések alapján mintegy 80 százalékában) rendszeresen előfordulnak, ám ezt mind a pedagógusok, mind az iskolák igazgatói – érthetően – kategorikusan tagadják.”

Mint arról korábban beszámoltunk, az önkormányzati vizsgálatot az iskola egyik volt pedagógusa indítványozta, aki szerint a cigány gyerekeket (és csak őket) módszeresen megalázzák és bántalmazzák. Ezt egy másik tuzséri tanár is megerősítette. Hozzátette: többször is tanúja volt annak, amikor a cigány gyerekeket azzal büntették, hogy nem ebédelhettek. Az iskolaigazgató korábban határozottan cáfolta, hogy iskolásokat bármikor is megütöttek volna. A vizsgálat eredményeit megismerve ezt úgy finomította, hogy a vizsgálatot kezdeményező tanárnő által elkövetett bántalmazásokon kívül más esetről nincs tudomása.

Vilmán Pál, a különbizottság elnöke elmondta, hogy a vizsgálat eredeti célja az volt, hogy megállapítsák, a pedagó-

gusok alkalmazzák-e a rendszeres és módszeres testi fenytítést. Véleménye szerint a független iskolapszichológus jelentése – miként az ő vizsgálatuk is – igazolta, hogy nem. A vizsgálat során jegyzőkönyv készült a meghallgatásokról, melyet 68 roma szülő is aláírt, állítván, hogy nem verik a gyerekeiket az iskolában.

„Nem taníthat tovább egy általános iskolai napközis tanárnő a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tuzséron. Nem tud ugyanis fegyelmet tartani a kizárólag cigány gyerekekből álló napközis csoportjában – magyarázza az igazgató. A tanárnő szerint viszont azért nem hosszabbították meg a szerződését, mert a településen rutinszerűen alkalmazott nevelési eszközöket, a cigány gyerekek rendszeres fenytítését nem volt képes alkalmazni. Az iskolaigazgató és a polgármester még a lehetőségét is kizárta az erőszak alkalmazásának. A roma szülőknek viszont tudomásuk van pofo-nokról, fenékbentágásokról, térdepeltetésről, ebédmegvonásokról, de a többségük szemtel huny felettük, félti a segélyt. Meg hát őket is verték a tanárok annak idején.

*„Verik a cigány gyerekeket a tanárok Tuzséron.” Ezzel keresett meg a napokban egy pedagógus, aki júniusig a helyi általános iskolában tanított. Kérte, hogy ha lehetséges személyesen győződjünk meg róla. **Farkas Lilla**, a Magyar Helsinki Bizottság jogásza és **Varga Viktória** szociális munkás tart velem.*

*A szomszédos Komoró állomásán vár **Palkovics András**, az elutasított pedagógus férje. – Annyira vártam magukat. Azóta alszom nyugodtan, amióta telefonon beszélünk – majd öröme megerősítéseként cuppanós puszt nyom mindhármunk arcára. A családi Trabanttal lakásukra megyünk. **Palkovics Andrásné**, matematika-ének szakos tanárnő épp nokedlit szaggat, így mi is a konyhában ülünk le. A szelíd asszony helyett*

Vajna Virág, az Országos Család- és Gyermekvédelmi Intézet jogi referense szerint valóban általános gyakorlat az iskolai bántalmazás és megalázás. A tanárok mintegy nevelési eszközként használják ezeket a módszereket, de ez semmiképp sem jelentheti, hogy jogszerűen tennék. Számos törvény első-sorban az egy éve hatályos gyermekvédelmi – határozottan tiltja, és kiskorú veszélyeztetésének minősíti azokat. A Btk. szerint a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy, aki a feladatából folyó kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi vagy erkölcsi fejlődését veszélyezteti, büntetést követel, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Varga Mária

főképp a férj beszél, akit annyira foglalkoztat a kérdés, hogy tervezi, cigány érdekvédelmi irodát szervez.

*Öt éve laknak két óvodás korú gyerekekkel Tuzséron. **Palkovicsné** a Lónyay Menyhért Általános Iskolában egy évig tanított szerződésesként, egy csupa cigány gyerekekből álló napközis csoportot. Az iskola igazgatója a szerződését nyáron azzal az indokkal nem hosszabbította meg, hogy a tanárnő munkájával nincs megelégedve. Ezután **Gabi** néni, ahogy a gyerekek nevezik, személyesen is hement az iskolába, hogy jelentkezzen az időközben megüresedett tanári helyek egyikére. Ám az igazgató nyomtatékosította korábbi elutasítását, mondván, túl hangosak a gyerekek az osztályban: **Palkovicsné** nem tudja az elengedhetetlen, az iskolában jól megszokott fegyelmet tartani.*

*Augusztus 13-án a tanárnő levélben munkaiügyi jogvitát kezdeményezett az iskola igazgatójánál. Felkérte a helyi önkormányzat kulturális bizottságát is, hogy vizsgálja meg az ellene hozott intézkedések törvényességét. Egyben indítványozta, hogy a szülők és a gyerekek meghallgatásával indítsanak vizsgálatot az iskolában való testi fenytítésével kapcsolatban is. – Merthogy verik a gyerekeket, a cigány gyerekeket és csakis a cigány gyerekeket – mondja **Gabi** néni férje. – Minden évfolyamon van külön cigány osztály, a tanárok csak az odajáró gyerekeket fenytítik.”*

(Részlet **Varga Mária**:

Fenyytítésre alkalmatlan című cikkéből.)

A cigány kisebbségi önkormányzatok elfogadottságáról

Immár három független szabad választást értünk meg (alkotmány-jogilag csak '94 és '98-ast) köznapi nyelven szólva. Ez idő alatt bizony a politikai váltogazdálkodás „törvénytörése” érvényesült. A hatalmat megkaparintó politikai pártok akár ellenzékben, akár kormányzati tényezőként vajmi keveset tettek annak érdekében, hogy a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek kérdésköre megnyugtatóan oldódjék meg.

De pardon, mégis történt valami. Így 1993-ban megszületett a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek jogairól szóló törvény, melynek egyik legfőbb rendelkezése, hogy az adott kisebbségek kisebbségi önkormányzatokat hozhatnak létre helyi és országos szinten egyaránt, az adott kisebbség érdekeinek képviselésére, védelmére, választások útján. Tehát egy folyamat végeredményeképpen jönnek létre kisebbségi önkormányzatok, visszavonhatatlan legitimitással felruházva, választópolgárok akarata szerint. E körbe tartoznak a cigány kisebbségi önkormányzatok is, de jure de facto, és most róluk.

A gondolkodó ember számára nem jelent mást a cigány kisebbségi önkormányzat, mint azt, hogy ez az a szervezet, amely arra hivatott, hogy ténylegesen munkálkodjék annak érdekében, hogy „lehetőséget” megteremtsek a cigányság javára. Ez a legnagyobb kihívás!

A cigány civil szervezetek többsége – tisztelet a kivételnek – mind a mai napig, s már túl két kisebbségi önkormányzati választáson is, nem értik, vagy nem akarják érteni, hogy mit jelent maga a kisebbségi önkormányzatiság. Többsége nem képes különbséget tenni, hogy mire

hivatott egy civil szervezet, s mire egy kisebbségi önkormányzat. Nem képesek elfogadni mindazon választási eredményeket, amelyek megszülettek. Nem képesek tudomásul venni, hogy vannak győztesek és legyőzöttek. A győztesek mögött számottevő választópolgári akarat van, legyőzötteknél viszont igen csekély. Nem képesek tudomásul venni, hogy a választási programok elfogadása, vagy nem elfogadása dönt a jelöltek állító cigány szervezetek javára.

Nem képesek tudomásul venni, hogy veszítettek, s meg kell hajoljanak, el kell ismerniük azon cigány szervezeteket, amelyek szervezetségük, felkészültségük alapján jogot kaphattak arra, hogy képviselőiket, elektorait elküldhetik és akik részt vehetnek az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat választó elektori gyűlésén. Sőt, a választási eredményeket ismerve „díszcigány” kisebbségi képviselőkről beszélnek, mivel nemesak cigány származású választópolgár adta le voksait, hanem a nem cigány származású választópolgár is. Megkérdőjelezi a választások menetének tisztaságát, s arra készülnek, hogy a nagy elektori gyűlést bojkottálják, s ez nem más, mint polgári engedetlenségre való felhívás, törvények be nem tartására.

Ugyanakkor nem egy esetben a „nagyhangú” cigány szervezetek és magukat közéleti személyeknek vallók, kisebbségi önkormányzatok meg nem választására hívták fel a figyelmet, de ettől függetlenül ők is elindultak a választásokon. Eredményeik azonban a várttól messze elmaradtak. Ennek dacára, nem képesek belenyugodni abba, hogy ki maradnak az ún. cigány-politikát

formáló úttörő csoportból. Az erőszakos cigány mentalitás viszont működik, habishti „mondják”: ki, ha nem én!

Kérdésként vetődhet fel, tényleg ilyen szűk látókörűek? Vagy csak az ösztönösség működik? Netán máshonnan fúj a szél? Mindezek megválaszolása talány marad? Bízunk az olvasó képzeletében?

Meggyőződésem, hogy a Magyar Köztársaság törvényei mindenkire egyformán vonatkoznak, az államhatáron belül. Nemre, fajra, felekezetre stb. tekintet nélkül. Az önkormányzati választásokat is törvények szabályozzák, melyeket be kell tartani és végre kell hajtani. Tehát egyes cigány szervezeti vezetők, egyes közéleti személyek nem mondhatják azt, hogy törvények kívüliek. Nincs külön cigány törvény, román kris, csak azoknál a csoportoknál, amelyek még mindig az „Óvilágban” gondolkodnak, s nem képesek alkalmazkodni a többségi társadalomhoz, a polgársághoz.

Úgy gondolom, hogy bárki a sorok mögé lát, hiszen nap, mint nap tapasztalja, érzékeli, sőt átéli a szervezetek közötti pozíció- és tekintélyharcot. Azt is tudja, hogy egy választást – legyen az országgyűlési, helyhatósági, vagy kisebbségi – a legjobb nyeri meg, s az lesz a politikai hatalom letélményese, formálója és vezetője, amely ellen nem ágálhat. Az önkormányzati munkához mindenképp politikai érettség szükséges. Ezt tudomásul nem vevő „kis emberkék” vezetnek tévútra és negatív irányba befolyásolják a cigány emberek őszinte akarati megnyilvánulásait, politikai támogatottsággal.

**Dr. Pálfi Miklós jogász,
Szolnoki Kisebbségi Jogvédő Iroda**

KRISZTIÁN A FŐISKOLÁN

Október végén a DOTE Nyíregyházi Egészségügyi Főiskolai Karán felvételi előkészítő tanfolyamot indítottak érettségizett, illetve érettségi előtt álló fiataloknak. Az áprilisig tartó tanfolyamnak negyven hallgatója van, közülük tíz roma származású.

A tanfolyam díja személyenként százezer forint. A roma fiatalok tandíját az Oktatási Minisztérium fizeti. A minisztérium, a főiskola és a megye roma vezetői ugyanis megállapodtak abban, hogy a felzárkóztatás jegyében minél több cigány fiatal diplomához juttatnak. Több cigány értelmiségre van szükség. A tíz tanfolyamhallgató egyike a gávavencsellői Nagy Krisztián.

A magas, jóképű, sportos Krisztián a tokaji Tokaji Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola negyedikes tanulója. Naponta iskolabusszal jár a Tisza másik oldalára. Nem tagadja cigány származását, tanárai és diáktársai elfogadták-befogadták őt. Érthető, hiszen úgy él és úgy tanul, mint diáktársai. Gávavencsellőn jó a családi háttér, apja a helyi cigány kisebbségi önkormányzat elnöke, köztisztviselőként álló személyiség. Az apja és Karakó László polgármester szervezett és felszereléssel ellátott a településen egy romákból álló focicsapatot. Ez a csapat, /tagja volt Krisztián is/, az Országos Roma Kupán százötven csapat között az előkelő hetedik helyen végzett. Mezei István, az országos roma válogatott menedzser-edzője kétszer is meghívta Krisztiánt a válogatott edzőtáborba, az érettségi előtt álló fiatalember mindkétszer részt is vett a táborozáson.

Krisztián azonban nem hivatásos labdarúgó akar lenni, azt szeretné, ha felvenné a főiskolára és a főiskola elvégzése után mentőüszk lehetne. Tervezi, hogy az apja nyomdokaiba lépve bekapcsolódik a politikai életbe is, hogy cselekedhessen a romák felemelkedése érdekében.

Nábrádi Lajos

Gávavencsellő – jobbról Nagy Krisztián

DICSŐSÉG A HŐS 17 ÉVES
SZABÓ ILONA
BAJTÁRSNÖNKNEK
A KIS "CINKA PANNÁNAK"
AKI AZ '56-OS FORRADALOMBAN
HAZÁNK SZABADSÁGÁÉRT
FELÁLDOZTA FIATAL ÉLETÉT

HARCOSTÁRSAI

56-OS FORRADALMI NEMZETI
SZÖVET

IGAZOLT MAGYAR
SZABADSÁGHARCOS
VILÁGSZÖVETSÉG

Szabó Ilona, a kis „Cinka Panna” az ’56-os forradalomban hazánk szabadságáért áldozta fiatal életét

„Az ideai választás sorsdöntő lehet”

A „Lungo Drom” Országos Érdekvédelmi Cigányszövetség és a „Lungo Drom” ózdi tagszervezete 1998. október 13-án 14 órai kezdettel helyhatósági és kisebbségi önkormányzati választással kapcsolatos megyei gyűlést tartott az Ózd-Sajóvárkonyi művelődési házban.

Aradi Pál, a „Lungo Drom” megyei elnökének köszöntője után a helyi általános művelődési központ gyermek-táncgyűjtése ajándékműsort adott, majd kezdetét vette a fórum, melyre meghívást kapott: **Farkas Flórián**, a „Lungo Drom” Országos Érdekvédelmi Cigányszövetség elnöke, **Tarsoly Csaba**, a Quaestor Rt elnök-vezérigazgatója, **Stornmayer László**, Ózd polgármestere, **dr. Fónagy János** országgyűlési képviselő, **Filep Gyula** polgármester jelölt, **Nyerges Tibor**, a FIDESZ Ózd városi szervezetének elnöke, **Obhágy Csaba** települési képviselő, illetve a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei „Lungo Drom” tagszervezet-vezetők, képviselő jelöltek.

A fórumon elsőként **dr. Kerékgyártó T. István**, szociológus tartott előadást a cigányság és a polgárosodás témájában. Ennek keretében, van-e polgárság Magyarországon? – kérdéssel fogalmazva elmondta, hogy Magyarországon szinte csak az nevezhető polgárnak, akinek tartalékai vannak. Véleménye szerint, minél inkább tudatosan vesz részt a politikában, annál inkább

nem mondhatják útszélre dobott etnikumnak a cigányságot.

Farkas Flórián örömet és elismerését fejezte ki a megyei „Lungo Drom” szervezetségének. Megyei szinten a legtöbb jelöltet állították. Majd beszélt arról, hogy Magyarország nagy lépést tett azzal, hogy a világon egyedülálló kisebbségi önkormányzati modellt állított fel. A Kisebbségi Önkormányzat a legnehezebb politikai, szociális helyzetben jött létre, mégis a legnagyobb elvárásnak eleget téve létrehozta az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzatot, melyet nem lehet nem tu-

domásul venni. Erkölcsi és politikai felelősség, hogy azok, akik tapasztaltabbak segítséget nyújtsanak az újaknak.

Az ideai választás sorsdöntő lehet, hiszen a cigányság nagy része vidéken él és nem mindegy, hogy kik képviselik őket. A „Lungo Drom” programjának alapja, hogy a cigány ügyet együtt kívánja kezelni a szegénység ügyével. Az emberhez méltó életet célozza meg, mert a cigányok nem segélyeket akarnak, hanem munkahelyet.

Tervezik a cigány politikus képzést, ugyanis a cigány politikusoknak képzettségnek kell lenniük, mint a nem-cigányoknak és ami az egyik legfontosabb, hogy el kell felejtetni a politikai karrierépítést.

Az előadók között szerepelt **dr. Cseresnyés János** jogász is, aki arra a kérdésre próbált választ adni, hogy miért érdemes kisebbségi képviselőnek lenni. Aradi Pál arról beszélt, hogy miért fontos a cigányság választási lehetősége és szervezettsége. Aradi Pál összefoglalta pár szóban az ózdi szociális helyzetet. Rávilágított arra, hogy a munkanélküliség nem csak a cigányság problémája. Az ózdi „Lungo Drom” a munkaügyi központtal és a város vezetésével együtt kíván ezen változtatni.

B. Kóté Lilla

Fotó: Pálfi Elvira

Azzá tegyük őket, amivé lehetnének

Csutival az utolsó kánikulai napok egyikén a nagyposta mellett találkoztam. „Most miért nem jön mihozzánk?” – kérdezi a maga bumfordi stílusában. A kíséretére rendelt gondozónő mindjárt fedni is kezdi a fura, külsőre se nem lány, se nem fiú, cingár kis alakot. Ott a helyszínen megbeszéljük, hogyan kellett volna az udvarias invitálást előadni. Csuti bólogat, talán érti is, kreol arcáról értelem sugárzik. A maga köreiben ő a sztár, a magyarszerdahelyi rehabilitációs otthon üdvöskéje.

Igaz is, gondolkodtam később. Ha ilyen szíves az invitálás, meg a tavaszi látogatásom emléke megmaradt, akkor irány a kis zalai község, Magyarszerdahely, pontosabban a Zala Megyei Közgazdasági Fogyatékos Rehabilitációs Intézete. Mottóként magamnak a hatalmas park közepén álló kastélyépületben működő intézménybe egy Goethe-idézetet viszek: „Ha az embert olyannak vesszük, mint amilyen, tulajdonképpen rosszabbá tesszük. De ha olyannak vesszük, mint amilyennek lennie kell, akkor az a tesszük őt, amivé lehetne”. Mert itt így foglalkoznak a gondozottakkal.

– Mit mutatsz meg, Csuti? – kérdezem a 22 éves Bogdán Ilonát, botcsinálta kalauzomat.

– Laci vett magának TV-t a szobájába, csak ők nézik, minket nem enged oda – mutatja Csuti a példásan rendben tartott négy személyes szoba új szerelményét. – Meg megint szerepeltem –

vált át más témára –, legutóbb Szekszárdon, nagy siker volt. Minden kategóriában indultam, s ezért egész télen és tavasszal is sokat gyakoroltunk. Lánypalázaam nincs, már megszoktam a színpadot, tudok a hosszú rózsaszínű túllruhámra is vigyázni. Legjobban azonban szavalni szeretek, de a népi táncsoportban is felléptem. Az olyan jó, amikor annyira tapsolnak és megdicsérik – mondja egyszerűen.

Júliusban rendezték meg 11. alkalommal az iskolás és felnőtt korú értelmileg sérültek számára az Országos Kulturális és Művészeti Fesztivált, Csuti erről beszélt – teszi helyre a dolgokat Kollerné Miklósy Erzsébet igazgatónő. Intézetünk immár nyolcadik alkalommal vesz részt ezen a kulturális seregszemlén, s most valóban majdnem minden művészeti ágba indultunk. Felléptek népi táncosaink, társasági táncosaink, versmondóink, színtársulatunk. sőt már éneke-

runk is van. Lakóink tudatában vannak annak, hogy ők nem olyan értelmi képességekkel rendelkeznek, mint az emberiség többsége, de minden okuk megvan arra, hogy érezzék, állapotukból nemesak hátrányok, hanem előnyök is következnek. Ilyen előnyös adottság lehet például, hogy egyik jól táncol, a másik szépen énekel, sőt még egy Heltai vagy Romhányi verset is nagy átléssel elő tud adni. Gondozottaink megtanulták, hogy állapotuk miatt szakszerű segítségre szorulnak ugyan, de éppen úgy élvezhetik az életet, mint mások. A szereplés különleges gyógyír számukra.

Az igazgatónő ezután körülvetett az intézetben. Itt hárman – négyen virágokat kapáltak, amott egy kis csoport füleleket gereblyézett. Másik régi ismerősöm, Orsós Laci a sertésórákat takarította. Néhány szóra megálltam vele is beszélgetni, s megtudtam, hogy a Sajószentpéteren rendezett erőlimpia egyik kategóriájában győztesként végzett. Semmi kincsért itt nem hagyná az állatokat – mondta –, azért lett ő ilyen erős, mert mindig a szabadban dolgozik.

A gazdasági udvar után a park végébe épített, s frissen átadott új foglalkoztató épület felé vettük magunkat. Ide került a logopédia, a képzőművészeti munka, a szövműhely, a habakészítés és a varroda. A régi termeteket teljes egészében birtokbavették a bedolgozói tevékenységet folytatók, hiszen az intézetnek egyetlen komoly megrendelője van: a Budapesti Kézműipari RT Vegyipari Gyáregysége.

– Ebben az intézetben kik a gondozottak? – tettem fel a kérdést most már az igazgatói irodában.

A másik épülettel, a dusnokival együtt 142 fő a jelenlegi létszámuk. Elgondolkodtató, hogy míg az idősebbek közül csak néhány, addig a 18 és 40 év közöttieknek már az egyharmada cigány származású és főként férfi. Rehabilitálásukról 70 fős szakképzett személy gondoskodik. A versenyek, a szereplési lehetőségek, a kirándulások, a kiállítások azok, ahol ezek a fogyatékos emberek sokszor az épek világával azonos értékben tudnak produkálni. Nagyon nagy problémánk a foglalkoztatás. Munka kellene, méghozzá minél több, képességnek megfelelő, hasznos elfoglaltság. Lehet ez a szívacsdaraboltól a rongyszőnyeg-szővésig minden. Sajnos azonban éppen a munkale-

Csuti mindig központban áll

Ügyes kezű gondozottak cladásra készített babái

hetőségek szűkültek be a legjobban, pedig a pénzkereset mellett ezeknek az embereknek a gyógyítva fejlesztéséhez elengedhetetlen lenne. Szponzoraink száma is megcsappant, a nagy cégek nem igen foglalkoznak velünk, a „Tudat Mezsgyéjén Alapítvány”-unk számlájára is inkább magánszemélyek juttatják el adományukat. Jelenleg a tréning lakásprogramot szeretnénk beindítani az irodaépület tetőtérének beépítésével. Először itt külön szobában, aztán majd a faluban saját lakásban kívánjuk elhelyezni azokat, akik önálló életvitelre alkalmasak, s megfelelő járadék áll rendelkezésükre.

Az önálló életvitel különböző lépcsőfokairól aztán még sokáig elbeszélgettünk. Aggodalmunkat fejeztük ki, hiszen a magyarszerdahelyi rehabilitációs intézet gondozottjainak mintegy 80%-át eddigi életében mindig valamilyen állami intézményben látták el. Családban soha nem éltek.

Kép és szöveg: Büki Erzsébet

A világ legkisebb hegedűje

Budapest, Szeged, Debrecen, Miskolc és több jelentősebb dunántúli nagyváros mellett Nyíregyháza, a Szabolcs megyei főváros is jónéhány híres prímásnak adott otthont. Kétségtelen a leghíresebb ezek sorában is **Benczi Gyula** volt, aki annak idején megfordult az angol királyi udvarban, s csak úgy emlegették **Krúdy** városában, mint a cár muzsikását.

Ha Benczi Gyula és bandája vonatra szállt, hogy Moszkvába induljon, előtte a Koronában adott hangversenyt, s mint hírlík 101 nótát, dalt, verbunkost, palotást, csárdást, walcert, polkát, operetteket stb. játszott el egyvégtéhen. Tudta ezt a város jómódú polgársága, s ezen az estén még a színház, s más szórakozóhelyek is zárva maradtak. Csakúgy tódult a nép Benczi muzsikáját hallgatni. A Kossuth-tér tele volt emberekkel.

Hasonlóan nagy formátumú prímás volt **Pulu, Tokaji Horváth Náci**, a végtelen pedáns és elegáns jókiállású prímás, aki a Bableves-csárdában játszott, majd a fiatalabb generációból **Varga Jenő**, aztán **Sarkadi Elemér**, akik megjárták a nyugati világot is. Őket már jól ismertem, barátság fűzött hozzájuk. Legközelebb hozzám mégis az a **Gubás Nagy Kálmán** virtuóz prímás állt, aki bejárta a félvilágot, s ott-

honra ismét Nyíregyházán talált, ahonnan indult.

Még az 1960-as években néhány étteremben szólt a magyar muzsika, valahogy megélték a zenélésből a romák. Aztán mind több étterem csendes lett. „Elnémultak” a zenekarok, a cigányzene helyét felváltotta a műzene, a sarokba a cimbalom helyére játékasztalok kerültek, s már az olyan híres prímások is kenyér, üzlet nélkül maradtak, mint Gubás Nagy Kálmán, Varga Jenő, aki Svájcba „menekült”, s utcára került az elegáns Sarkadi Elemér is.

Kínjában és elkeseredtségében látott a fargáshoz Gubás Nagy Kálmán. Felakarta hívni a közvélemény figyelmét a cigány muzsikára-muzsikásokra, akik munkanélkül kuncsorogtak egyik kocsmából a másikra. Hosszú ideig titokban tartotta, hogy óriási vállalkozásba kezdett. Csak amikor kész volt, akkor hívott el a lakására és mutatta meg a világ legkisebb hegedűjét, amelyet fülemhallatára meg is szólaltatott. Csak ámultam. Természetes, hogy megírtam a Kelet-Ma-

Gulyás Nagy Kálmán

gyarországba, de tele volt a hírrel az egész magyar sajtó.

A napokban „fotóarchívumomban” bukkantam rá azokra a fotókra, amelyekken Gubás Nagy Kálmán prímás a világ legkisebb hegedűjével látható. Ő már régen meghalt, de hogy kinél van, s egyáltalán megvan-e a miniatűr hegedűkesség, nem tudom.

Farkas Kálmán

ROMA CIVIL SZERVEZETEKRŐL – CINIZMUST MELLŐZVE

Tapasztalatok tanúsítják, hogy különösen a választások időszakában – előtte és utána – megnövekszik az érdeklődés a roma civil szervezetek iránt. Értelemszerű, hogy a roma választók azt vagy azokat a cigány civil szervezeteket keresik, akikben megbíznak, amelyek már bizonyítottak és ezért voksolnak vagy szavaztak jelöltjeikre, mert évek során bizonyították: képesek a magyarországi cigányság érdekeit felvállalni, képviselni és védeni. Olyan politikát folytatnak, amelyek keresik az összekötő hidat a kisebbségi és a többségi társadalom között.

A választásokat követően meg azért növekedhet azoknak a civil cigány szervezeteknek az újsíja, amelyek sikeresen képviselik a cigány ügyet. Elfogult lennék, ha valamelyiket is kiemelnék. De nem is ócsárolom, nem szólom meg csupán azért, mert sikeresen szerepel. Sajnos előfordult, hogy csupán cinizmusból írták le a sikerekről szóló híradások nyomán: sok kicsi Lungo Drom megjegyzéssel, hogy ez az Országos Cigány Érdekvédelmi és Polgári Szövetség immár behálózta az egész országot és többszáz alapszervezetet alakított. Ha nem bíztak volna benne a romák, bizonyára nem ezt választják.

Kár és baj lenne most a „Lungo Drom”-ról szólva elhallgatni és főleg cinikus megjegyzéseket illetni a többi, sikereket elért roma szervezetet. Hála Istennek vagy sem, tény: legalább 200 bejegyzett roma szervezet van Magyarországon. Hogy mennyi van csak papíron, s mennyi a valóságban ma működőképes, pontosan nem tudni. Egy azonban bizonyos: a választások kimenetelétől és sikerétől függetlenül megjelölhető: ahol az elmúlt négy tanuló esztendőben bizonyították képességeiket és rátermettségüket a roma önkormányzatok, itt ismét azok a jelöltek az esélyesek, akik korábban. Ahol csak egyes vezetők önös érdekei érvényesültek, s nem képviselték a roma ügyet, ott a csalódottság miatt ezek a képviselők nem számíthatnak a bizalomra.

Madarat tolláról, embert barátjáról, – tartja a közmondás. Sok igazság van benne. Az természetes mindig, hogy a roma választópolgárok elsősorban szervezetre szavaznak, noha választá-

sukba belejátszik az is, hogy kik azok, akik a cigány szervezeteket vezetik, irányítják. Szorosan tehát nem választható el egymástól a szervezet sikere, illetve elnöke, vezetője népszerűsége helytállása, bizonyítása, hitelessége vagy handabandázása, olyan olcsó népszerűsége való törekvése, ha minden áron csak pozícióhoz, a „koronához” akar hozzájutni. A sokszor romaelleniséget szító, a cigányságot egymással szembeállító demagóg vezetők ideje lejárt, vagy népszerűségük igencsak megcsappan a jövőben.

Tisztábban látnak ma már a cigányok, mint négy évvel ezelőtt. Sok helyen már a keserű tapasztalatok is rádobhentették a roma társadalmat arra, hogy a cigány értelmiségeik megnyerése, bevonása, tudása elengedhetetlen feltétele az előbbre jutásának a polgári társadalomba. Nem, nem csupán és nem elsősorban a roma írókról, költőkről, újságírókról, zenészekről, képzőművészekről szólnak! Elsősorban azokról a roma származású mérnökökről, agrárszakemberekről, közgazdászokról, jogászokról, és nem kevésbé a mind jelentősebb roma vállalkozókról, akiknek szerepet kell kapniuk a közélet különböző szintjein.

Elvitathatatlan érdeme az I. Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat-

nak, hogy az elmúlt négy tanulóévben, kitaposatlan utakon, sikerült olyan ösvenyre lelnie, kitaposnia és az alapokat leraknia, amellyel ország világ előtt bebizonyította a cigány önkormányzatiság életképességét! És még valamit: ha a romák és a közvélemény által is elismert és támogatott roma vezetők kerülnek olyan helyzetbe, akkor a cigányügy nem lesz árva és kiszolgáltatott ebben az országban.

Ezért elvtelen akár választások előtt vagy után (!) is szembeállítani egymással a cigány civil szervezeteket és vezetőiket! A roma társadalom kiszolgáltatottsága ellen csak egységes fellépéssel, egymást segítve és támogatva, s nem egymást lejáratva vehetjük fel a küzdelmet. Másképpen nincs esélyünk a jövőben sem.

Aki rövid távon gondolkodik, az elfelejti: a roma civil szervezetekre a jövőben is számítani kell. Ők a roma önkormányzatok szülőanyjai. Egyetlen civil roma szervezetről sem szabad tehát cinikusan szólni, írni, sem a választások előtt, sem utána. De még a két választás közötti ciklusban sem. Ez alapvető erkölcsi, etikai kérdés. Egymás marása, balmálása a roma mozgalom rákfenéje, csak árt az ügynek, árt a cigányságnak és az egész társadalomnak.

Farkas Kálmán

Országos cigány önkormányzati választás – 1994.

Újabb elsős diákok a „Roma Esély” Alternatív Alapítványi Szakiskolában

Immár harmadik éve folyik az oktatás a „Roma Esély” Alternatív Alapítványi Szakiskolában. Az idén is sok új elsős kezdte meg tanulmányait az általánostól eltérő intézményben. Velük beszélgettünk arról, hogy miért ezt az iskolát választották, és milyen tapasztalatokat szereztek az elmúlt egy hónap alatt.

Tóth Krupa Sándor Jászsószentgyörgyön él. A 18 éves fiú az általános iskola elvégzése után egyenesen ebbe a suliba jelentkezett, s hogy miért azt is elmondta nekem...

– Erről az iskoláról a volt osztálytársaimtól és az osztályfőnököimtől, **Bajzát Istvánnétől** hallottam. Ő ajánlotta, hogy jöjjenek ebbe az iskolába, mert ez megfelelő lenne a tanulás szempontjából. Hallgattam rá, és nem is bántam meg. Nagyon jó sulis, sokkal lazább mint a többi iskola, és itt a tanulás is sokkal könnyebben megy. Szeretném a számítógép-kezelői szakmát elsajátítani és utána ha kedvet érzek még a tanulásra, leérettségizni és dolgozni.

Burai Annamária szintén Jászsószentgyörgyről érkezett. Az ő véleménye is igen pozitív az iskoláról. Elmondta, hogy előtte két évig járt Jászapátira, kereskedelmi-be, de sajnos ott kellett hagynia, mert nem volt gyakorlati helye. – Talán a származásom miatt – mondja kissé szomorúan. Nagyon nagy az előítélet a cigányokkal szemben, én saját bőröm

Tóth Krupa Sándor

mön tapasztaltam. Csak azért mert cigány voltam, nem alkalmazott senki, nem számított hogy tudok-e vagy sem, alkalmam sem volt bebizonyítani. Iskola nélkül pedig sajnos nem lehet érvényesülni. Ekkor mondta **Kökény Kálmán**, hogy létezik ez az iskola. és jelentkeztem. Ebben az iskolában sokkal jobban érzem magam, mint az előzőben. Még csak egy hónapja járok ide, de a jegyeim máris sokkal jobbak, mint Apáton voltak. Itt úgy érzem minden diák egyforma, nincsenek kivételek. „Itt csak diákok vannak!”

Rostás Angéla szőke, kékszemű lány, ránézésre senki nem mondaná meg róla, hogy cigány származású, ő mégis vállalja és büszke rá. Tiszapüspökiből járok be minden nap Szolnokra. Picit fárasztó az út, de reggelenként boldogan kelek fel, és alig várom, hogy a suliba érjek – mondja mosolyogva. Eleinte elég nehéz volt beilleszkedni az osztálytársak közé, de segített egy barátinóm, aki már második osztályos. A suliról is tőle, illetve a TV-ből hallottam. Jó érzés minden nap úgy hazamenni, hogy megértettem az órák anyagát, nyugodtan alszom el, és talán azért is várom minden reggel, hogy sulis legyen. Bár ez elsősorban a tanároknak köszönhető, mert ha nem értjük az anyagot, akkor addig magyarázzák, amíg rá nem jövünk. Ha kell külön óra keretében is. Tetszik a sulis, tetszenek a

fiatalok is, akik ide járnak. Nem bántam meg, hogy ide jöttem, amióta ide járok nőtt az önbizalmam is, és egyre többet gondolok arra, hogy a sulis elvégzése után jó lenne megszerezni az érettségit is.

Bartus Ferenc Rákócziújfaluban él, nem cigány származású.

– Tudtad, hogy itt a tanulók nagy része cigány származású?

– Igen, de ez engem nem zavart akkor sem és most sem. Soha nem az volt számomra a legfontosabb egy emberben, hogy milyen a származása. Ami alapján mindig ítéltem, az az őszinteség, a kedvesség volt. A szüleim sem neveltek soha az előítéletességre, min-

Bartus Ferenc

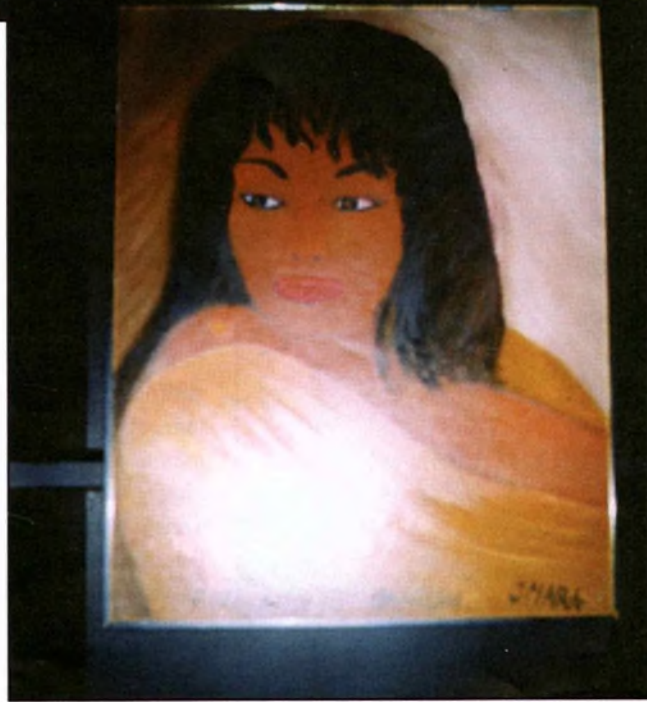
dig voltak cigány és nem cigány barátaim egyaránt. Erről az iskoláról egy unokatestvéremtől hallottam, aki szintén ide jár, ő most harmadikos. Sokat beszélt nekem a suliról és én gondoltam megpróbálom, hátha sikerül. A nehezén már túl vagyok, fölvetek, mostmár minden csak rajtam áll. Szeretnék egy jó szakmát, azt hiszem a számítógép-kezelőit fogom megpróbálni. Így az első hónap elteltével nagyon tetszik, sok barátot szereztem, a tanárok aranyosak és ami a legfontosabb a jegyeim is elég jók. Ha elvégzem az iskolát, utána szeretnék leérettségizni, vagy dolgozni. De ezt majd a sulis elvégzése után is ráérek eldönteni.

Rácz Zsuzsanna

Burai Annamária

Oláh Mara kiállí- tása Buda- pesten a Graffiti moziban

Mint a sínekre hajított üveg, olyan élesen sikoltott föl Balogh Jóskában a kétségbeesés, amikor döngve becsapódott mögötte a sopronkőhidai fegyház kapuja. Úgy érezte magát, mint a részeg ember, akit a pincér kilökött az utcára.

Imbolygó léptekkel indult el a buszmegálló felé. Hóna alatt bar-na papírba csomagolt, téglalap alakú csomagot szorongatott, amelyben a börtönévek alatt vásárolt könyvek lapultak...

A buszon úgy állt meg, hogy senkivel se nézzen szembe, mert már hallomásból tudta, a helybéli lakók ismerik egymást –, s ő az idegen, csak „onnan” jöhetett.

A kattogó vonat kerekei, mintha azt zakatolták volna: mi lesz veled... Jós-ka... ho-gyan... to-vább?

A két év tíz hónapos börtön-büntetés alatt megszállottként olvasott, tanult – titokban írt. Az írás kényszere formálta, alakította jellemét, mert ahhoz, hogy gondolatnak tartása legyen, előbb ki kellett egyenesítenie saját gerincét. Le kellett győznie kishitűségét, hogy megfejtse a miértek összefüggését.

Első lépésként fölfedezte „elgáncsolt” életének buktatóit, s vele párhuzamosan megtalálta azt a kulcsot, amely nyitja a másfajta élet-hez vezető ajtót – ahol a cigány is élhet ember módra, ha nem „húz ujját” a törvénnyel.

A törvény pókerarcú, szigorú tekintetű, erős és megingathatatlan pillére a társadalomnak. Ez a vonat is párhuzamos sinen fut, menetrend szerint. A rend az élet függvénye. Aki figyelmen kívül hagyja az úgy jár, mint én – holt-

vágányra lökik... félhangosan mondta ki ezeket a szavakat.

Jóska vívódott – agya olyan volt, mint egy csatatér: érvek, ellenérvek csaptak össze, s ő egy képzeletbeli távcsövön figyelte a harc kimen-tét, amelytől sorsa, léte függ –, mert nem akar soha többé rácsos eget látni és cirklit sem, amely álmaiból fölriasztja...

Tekintete előtt képek villantak, amit exponált, előhívatott és kina-gyított a tudat. Láta a feleségét, akinek az arcát kisajátította a bá-nat. Hangtalan zokogás rázta meg Balogh Jóska vállait... Lehúzta az ablakot, s hagyta, hogy a szél le-törölje könnyeit... Nem szégyelte, hogy eltört a férfi „mécses”, mert a sírás megtisztította a lelkét a bű-nöktől, amelyet csak nehezen tud elfelejteni az ébredő lelkiismeret.

Rácz Lajos

Rácz Lajos

A kis művész

A cigány fiú álmában igazi vászonra, valódi olajfestékkel lovon vágató cigányt festett. A ló fehér volt, a cigány barna arcú, villogó tekintetű, aki vakmerő hetykeséggel, szőréen ülve, félkézzel fogta a kantárszárat.

A kis művész ecsetje, magas hegyeket és buja erdőt varázsolt, az idillikus tájat kanyargós ösvény szelte ketté. Mielőtt a vászon egére lophatta volna a Napot, fölébredt. Tekintete a szomszéd ágyra tévedt, ahol nyolcéves húga aludt.

A nyári holdfény beszívargott a függönytelen ablakon és különös kontrasztal világította meg a kis cigánylány arcát. A fiú kiugrott az ágyából, meggyújtotta a petróleumlámpát és takaréklángra állította. Lázasan kutatóval előkerítette az iskolai Földrajz Atlaszt, amire rátette a tízfilés rajzlapot és törökülésbe helyezkedett a húga ágyavégében.

A kislány a büntelenek álmát aludta. A kis művész tekintete megtelt fénnel, amikor a ceruzája egy merész lendülettel megrajzolta az al-

vó kislány mosolyát. A fiú anyja kijött a szomszéd szobából és riadtan szemlélte az ágy végében rajzoló fiát.

– Hát te mit csinálsz? – kérdezte.

– Lerajzoltam a Mancikát. Nézd meg anyukám, hogy hasonlít rá!

Az asszony rápillantott a rajzra, majd a fiára, aztán megint a rajzra. Szemébe hökkent bámulat költözött. Egyszerű lelkével megérezte, hogy amit a kezében tart az nem hóboros gyermeki firikálás, hanem a tehetség diadala.

– Nagyon szép kisfiam, de le kell már fekiüd-nöd, hiszen elmúlt éjfél.

– Anyu, anyukám! Ugye, veszel nekem vász-nat meg olajfestéket? – kérdezte a fiú remény-kező hangon.

– Nincs nekünk arra pénzünk, tudod, hogy csóró romák vagyunk, de ha majd nagy leszel és az Isten megsegít, akkor biztosan lesz vász-nad meg olajfestéked.

Az asszony hangja remegett. Elfújta a lámpát, s a sötétben letörölte könnyeit.

A fiú ismét álomba merült. Tüzes napot festett a vászon egére, amely szikrázva megvilágította a vágató cigány lovast.

Megvalósult roma álom Szarvason

Valamikor jó negyven esztendeje alakították ki a szarvasi „Krakkóban” a sporttelepet. Az ott felépült öltözők épületét szorgos kezek hővítették az évtizedek folyamán. A 80-as évek közepén még egy fedett tekepálya is felépült, hogy legyen helye a szarvasi - sportolásra és szórakozni vágyó roma fiataloknak.

A „Krakkó” már a múlté, a putrik helyén padlásszobás paloták magasodnak. Az öreg épület kinőtte magát, az 1994-ben megalakult Szarvasi Cigány Kisebbségi Önkormányzat célul tűzte ki egy új közösségi központ felépítését.

Sok számbavehető lehetőség közül, hosszas előkészítés után döntött tavaly a **Pusztai József** vezette roma testület, a régi hely mellett. A megvalósításhoz nagyszerű partnerekre találtak a Nemzeti Kisebbségi Hivatal, **Szöllősi Istvánné** volt országgyűlési képviselő és Szarvas Város Önkormányzata részéről. A helyi KONÉP városgazdálkodási KFT egy nyertes pályázat után 50 nap leforgása alatt valóságos csodát tett: szeptember 25-én átadták a minden részében újjávarázsolt Arató utcai Községi Házat.

– Mindez nem csupán klubház immár, hanem közösségi ház, romáknak és mindenkinek, s ezt most kezdjük tartalommal megtölteni – fogalmazott

Járd a táncot

A megyei roma vezérkar

Ünnepi pillanatok

Pusztai József a családi népiünnepség hangulatát idéző megnyitón. Majd meleg szavakkal méltatta a sok-sok intézmény, egyesület és testület részéről érkezett segítséggel.

Dr. Demeter László, Szarvas polgármestere ünnepi beszédében kiemelte a cigány kisebbségi önkormányzat elszántságát és tenni akarását. – Ezzel

az eredménnyel a kételkedőket is meggyőzték – mondta.

A megnyitót táncegyüttes és a Giliji együttes fergeteges műsora tette feledhetetlenné. A szarvasi romák álma megvalósult, egy újabb hazát és házat találtak.

Szentes
Fotó: Malmos

Vendégünk: Berkes Béla

Nézem ezt a húszéves, perzselő tekintetű fiatal embert, hallgatom világ-megváltó gondolatait. Hirtelen magamra ismerek – mert én is ilyen lelkesen hittem abban (hiszek ma is), hogy lehet tenni annak érdekében – természetesen az identitástudat megőrzése, felvállalása mellett, érdekében, ki lehet vívni az emberek, a közösség, a nagy társadalom meghecsülését. Ki lehet, ki kell lépnünk a szolgasorsból.

Ugyanilyen törekvések motiválják Berkes Bélát, aki Pétervására nevű községből jött – annak is a legszéléről, vagyis a cigánytelepről. Valami csoda folytán Bélának sikerült leérettségiznie. No nem az eszével volt baj, hanem a körülmények nehezítették az érettségihez való eljutását. Bélának sikerült.

Bélát a gimnáziumban egy csomó atrocitás érte. Azt hihetné az ember, hogy a padjába bevéselt „gypsy” csupán csak diákos csíny – talán még el is fogadható –, de ha mellé rakjuk azokat a mozaikszókat, akkor már nem heccről diákos csínyről beszélünk, hanem tudatos megkülönböztetésről. Álljon itt egy-két példa: ha az embert nem hívják buliba, ha néhány másodperces beszélgetés után faképnél hagyják, ha összemosolyognak, fintorognak a háta mögött, akkor az emberben óhatatlanul felvetődik a kérdés, hogy mi az oka ennek a megkülönböztetésnek, ha úgy tetszik kirekesztésnek? Bélának nem kellett sokáig tűnődnie. A kérdés nyilvánvalóvá vált a számára: a származása minden gond, probléma forrása. Bé-

la először önmagában kereste a hibát, s az okot, amely lebonthatatlan falat emelt önmaga és diáktársai közé.

Béla egészséges lelke, szelleme átgátelte ezeken az akadályokon, sőt megedzette a lelkét és arra buzdította, hogy tegyen annak érdekében, hogy ez ne legyen így, s ez a tenni akarás a pályaválasztásban is megmutatkozott – egyfajta irányítóként meghatározta Béla útját...

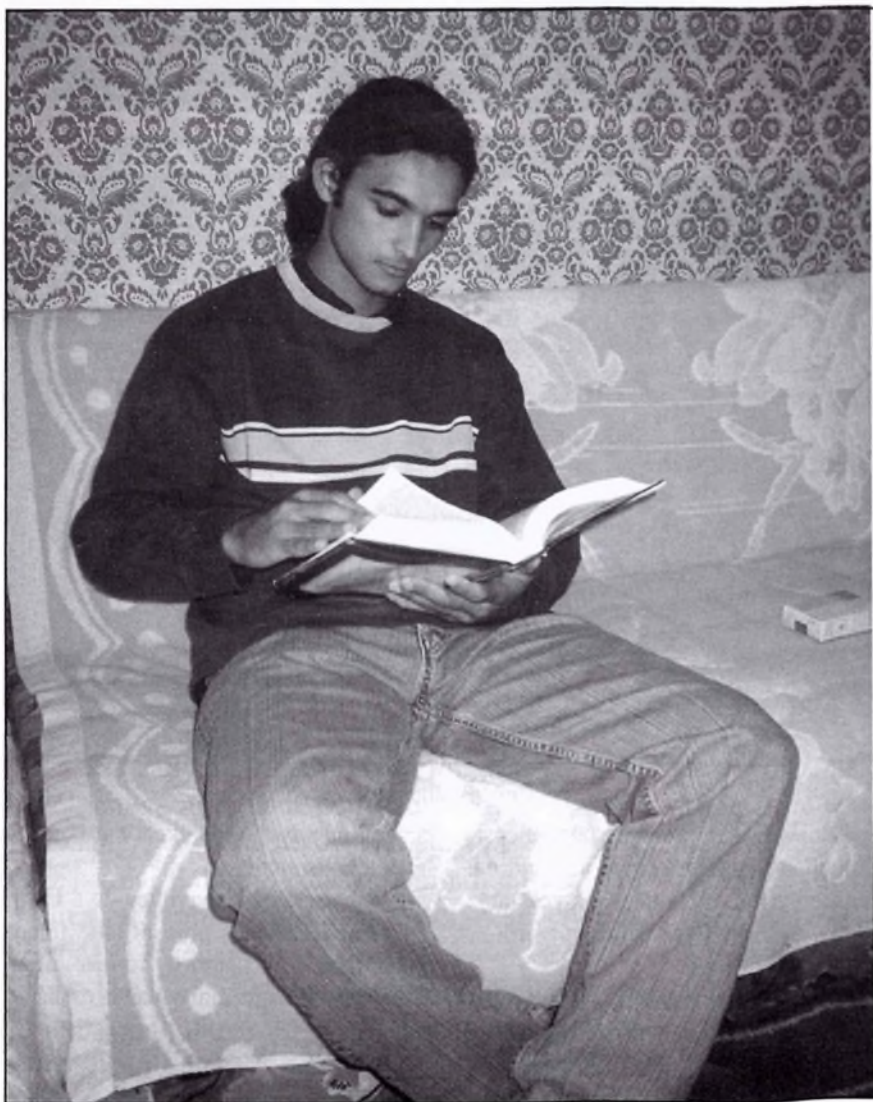
Berkes Béla ez év őszétől a József Attila Tudományegyetem budapesti kihelyezett tagozatának kommunikációs szakára jelentkezett. Ahol többek között újságíró, tévés, videós, kommunikációs szakemberképzés folyik, ezenkívül reklámtévékenységekbe is belekóstolhatnak, mint például egy-egy cég, vagy termék „arculatát” megrajzolják, majd áruba bocsájtják, vagyis a legjobb tudásuk szerint „eladják”.

Berkes Béla nagyon fontosnak tartja, hogy megőrizze és ápolja az identitástudatát, átmentse és taníthatóvá tegye – mert a gyökerek megtartását mindennél fontosabbnak tartja –, csak így tudja megrajzolni híven azt a cigány arculatot, amely majd eladhatóvá válhat mindazok számára, akik olykor tudatlanságából, félretájékoztatásából, vagy lustaságából olyan információkat kapnak az elektromos és írott médiáktól, amelyek bizony rasszista indulatokat gerjesztenek... A „tisztá” tájékoztatás bekötözhető azokat a „sebeket” amelyek évtizedek óta folyamatosan ejtettek a cigányokon.

Berkes Béla mindannyiunk által annyira közkedvelt **Péli Tamás** szavaival summázta azt az ars poeticát, amely mintegy vezérfonalként meghatározza majdani életútját. S ez a híres Péli-mondás emígyen szól: „az előítélet falát mind a két oldalról döngetni kell...”

Mit is mondhatnék Berkes Bélának, ennek az izgága, vitatkozó fiatal embernek...? Talán annyit, hogy továbbra is vitatkozzon, érveljen, döngesse ana bizonyos falat, ha majd mikrofont és tollat kap csákány helyett, hogy rést üssön azokon a torlaszokon, amelyet az előítélet emelt olykor csak önvédelemből...

Rácz Lajos

XV. Békés Megyei Kulturális Nap

Az évente más-más településen megtartásra kerülő Kulturális Nap, a tavaszi Sportnap mellett, Békés megye cigány közösségeinek legrangosabb művészeti találkozója. A hagyományos ének, zene, tánc-csoportok mellett minden évben tehetséges Békés megyei képzőművészt, író, költőt mutatunk be a fórumot rendezünk a cigányközösségek vezetőinek az aktuális kérdések közös megbeszélésére.

Ez évben a sarkadi Bartók Béla Művelődési Ház és Könyvtár Kollektívája sikeresen rendezte meg a helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat, a Megyei Közgyűlés Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Bizottságának és a Békés Megyei Cigánylakosok Egyesületének támogatásával az országosan is jelentős XV. Kulturális Napot.

Surman László, költő

A megye 12 településéből 15 csoport, közösség lépett fel sikerrel. A több mint 250 fős közönség egésznapos színvonalas, változatos műsorban gyönyörködhetett. Kiemelt eseménye volt a Kulturális Napnak a megnyitót követően Surman László Békésen élő tehetséges költő Sójajok címen megjelent elsőkötetének bemutatása és Rácz János mezőherényi festő képeiből, a Sarkadon élő cigányszármazású óvodás és általános iskolás tanulók rajzaiból megrendezett kiállítás megnyitása.

A délutáni műsor közben Zsigmond Károly és Pusztai József az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat tagjai aktuális, választással kapcsolatos fórumon találkoztak Békés megye ti-

Színpadon a sarkadi hagyományörző együttes

zennyole településén működő kisebbségi önkormányzat és a Békés Megyei Cigánylakosok Egyesülete vezetőivel, képviselőivel.

A jó hangulatban lezajlott hagyományörző rendezvény méltó volt a kerek és magas sorsúhoz, s a cigány-

kultúra értékének bemutatására teremtetett alkalmat, élménnyel ajándékozott meg minden résztvevőt.

Köszönet a rendezőknek, támogatóknak.

Kép és szöveg: Hevesi József, nemzetiségi szakfőtanácsos

A szeghalmi „Gyémántgyűrű” hagyományörző együttes

Félelmek és remények között

Ha a jelenlegi kormánykoalíció választási ígéreteit sorra vesszük, akár reménykedve is nézhetünk a következő évekre. Programja szerint új gazdasági és társadalmi kiegyezésre, a szociális partnerség erősítésére törekszik, ugyanakkor az igazságosabb köztelherviselésre, egyáltalán a polgári jólét alapjainak megeremítésére. Szépen hangzó ígérek, melyeket persze korántsem könnyű valóra váltani. Mert azért azt is látnunk kell, hogy a kormányváltással a társadalmi gondok nem csökkentek, hanem bizonyos szempontból növekedtek is. Nyilván ebben az is szerepet játszik, hogy a gazdasági fejlődés korántsem gyorsult fel az elmúlt években olyan mértékben, mint amilyen mértékben kívánatos lehetett volna. Közvetve jelzi ezt a helyzetet az a tény is, hogy 1996-ban például a reálbérek összesen 18 százalékkal zuhanak, amire az ötvenes évek eleje óta nem volt példa.

Mindenhatók?

De még ennél is sokkolóbb az a tény, hogy a társadalom végletesen kettéhasadt. Miközben polgárosodásról hallunk, (amelyet persze igen nehéz pontosan meghatározni), az elszegényedés folyamata nem állt meg. Nem is állhatott, hiszen gazdasági növekedésről nem beszélhetünk. Annak ellenére sem, ha a kormányzat – legalábbis programja szerint – dinamikus és az egész országra szétterülő gazdasági növekedést, nagyszabású munkahelyteremtést, az adók mérséklését stb. ígéri. Csak éppen az a kérdés, hogy milyen áron. Senki sem hiheti ugyanis, hogy a meghirdetett gazdaságpolitikának csupán nyertesei lesznek. Ennek elfogadása merő önáltatás, még akkor is, ha az új, jobbkéz koalíció már-már mindenhatónak tünteti fel magát. A politikai centralizáció (központosítás) és a tisztogatás azonban másról árulkodik.

Számos dologban már nincs választásunk

Legelőször is arról, hogy igazából a hatalom technikája változott meg. Az egypólusú döntéshozatali folyamat is ezt mutatja, vagy éppen a törvényhozói hatalom szerepének csökkentése. De minél inkább a pártpolitikai érdekek kizárólagossága érvényesül, a demokrácia kerül veszélybe. Jóllehet soha nem volt és nem is lesz a szó szoros értelmében vett népiuralom. Az ilyen hatalom technikailag egyszerűen kivitelezhetetlen volna. Csak különböző eszközök lehetnek, melyek segítségével a választópolgárok felcserélhetik a hatalmat egy másik hatalommal. Természetesen, ha a hatalom már a helyén van, akkor különféle korlátozásoknak kell engedelmessé válnunk, és számos dologban már nincs választásunk. Nincs választásunk abban, hogy küldjük vagy ne küldjük iskolába a gyerekeket. Elvileg igen, a gyakorlatban viszont azt tapasztaljuk, hogy sokan azért nem járhatnak iskolába, mert egyszerűen nincs ruhájuk, cipőjük. Nincs választásunk abban sem, hogy fizessünk vagy ne fizessünk adót. Elvileg ez is igaz, a mindennapi tapasztalatok viszont azt mutatják, hogy a társadalom több mint egyharmada egyszerűen képtelen adót fizetni. Mert segélyekből tengeti életét.

A kormányzattal szemben az önkormányzatok jelenthetnek ellensúlyt

Még ha korai is kimondani, de már bizonyos jelek utalnak arra, hogy a demokratikusan megválasztott hatalom is korrumpálódhat. Döntései egyre gyakrabban ellentétesek a többség vágyaival. Ám tegyük mindjárt hozzá, hogy egyetlen hatalom sem képes mindenki megelégedésére szolgálni. Még emlé-

kezhetünk arra, hogy az ideológiai értelemben baloldali koalíció valójában jobboldali gazdaságpolitikát folytatott. Most annyiban változott a helyzet, hogy az ideológiai kulturális tekintetben jobbközép-kormánykoalíció inkább baloldali gazdaság- és társadalompolitikát hirdetett meg, amely feltétlen rokonszenvet váltott ki az állampolgárokból. Csakhogy azt is tudnunk kell, hogy a hatalom centralizálásának számos veszélye van. Többek között az is, hogy az állampolgárok nem résztvevői, hanem csupán elszenvetői a politikai döntéseknek. Ezért is elengedhetetlen megerősíteni a hatalom társadalmi felügyeletének eszközeit, az államhatalom területét pedig annyira korlátozni, amennyi a társadalmi rend megőrzéséhez valóban szükséges. A lezajlott önkormányzati választások éppen azt a felismerést erősítik meg, hogy a kormányzati hatalommal szemben az önkormányzatok jelenthetnek ellensúlyt. Ha ez a szimmetria hiányzik, semmi sem lehet akadálya annak, hogy a központi hatalom akarata szerint történjen minden.

Bizakodóak is lehetünk

Félelmek és remények között nézhetünk tehát a következő esztendőkre. Félve esetleg attól, hogy az annyira áhított polgári jóléthez mégsem kerülünk annyira közel, mint amennyire a politikai jelszavak sugallják. S tartva attól is, hogy a társadalom aljára szorult állampolgárok különböző csoportjai és rétegei annyira kilátástalanak ítélik meg helyzetüket, hogy esetleg a tiltakozás erőszakos eszközeit is alkalmazzák. Ezzel egyidejűleg azonban bizakodóak is lehetünk, hiszen a kormányzati és az önkormányzati rendszer (beleértve a kisebbségi önkormányzatiságot is) jelenlegi szerkezete garancia arra, hogy semmilyen diktatúra – még a polgári sem – veszélye ne álljon fel.

Dr. Kerékgyártó T. István

PÁLYÁZATI FELHÍVÁSOK

Saját konyhakert – 1999.

Az Autonómia Alapítvány pályázatot hirdet civil szervezetek (egyesület, alapítvány, közalapítvány) részére konyhakertek művelésére az 1999-es évre.

A pályázat célja: olyan közösségek támogatása, amelyek rászoruló családok számára teszik lehetővé (könnyítik meg a portákhoz tartozó konyhakertek művelését.)

A pályázat elbírálásánál előnyt élveznek azok a jelentkezők, akik roma és nem roma résztvevőket egyaránt bevonnak a kertek művelésébe, valamint a pályázat résztvevői közt megtalálhatók olyan családok is, amelyek a megelőző években nem művelték kertjeiket.

A pályázat során támogatás kérhető: kerti vetőmagokra, műtrágyákra, szerves trágyára, növényvédő szerekre, szakértő díjazásra.

A pályázat beadásának feltétele, hogy résztvevő családok portái a kertművelésre alkalmasak legyenek, a résztvevők rendelkezzenek a műveléshez szükséges kéziszerszámokkal, a szervezet vállalja a kertek talajelőkészítését.

A pályázható maximális támogatás: 700.000 Ft.

A támogatás 25%-a kamatmentes kölcsön, aminek törlesztését hat egyenlő részben, havonta teljesíti a támogatott szervezet, vagy a program indulásától számított hat hónapon belül, egyösszegben.

Iskolai konyhakert – 1999.

Az Autonómia alapítvány pályázatot hirdet olyan intézmények és szervezetek számára, amelyek konyhakertet, tangazdaságot működtetnek, vagy szeretnék működtetni.

Támogatás célja: olyan kertművelés támogatása, ahol hátrányos helyzetű gyermekek felkészítése folyik az önálló gazdálkodásra a konyhakerti munkák elsajátítása révén.

A pályázat elbírálásánál előnyt élveznek azok a pályázatok, amelyek célcsoportjába cigány származású gyerekek is tartoznak.

A pályázat feltétele: a gyerekek folyamatos és aktív részvétele a munkában a területen jártas vezető útmutatásával.

A pályázat során támogatás kérhető:

- kerti vetőmagokra,
- műtrágyára,
- szerves műtrágyára,
- növényvédő szerekre,
- kéziszerszámokra.

A pályázható maximális támogatás: 200.000 Ft.

A támogatás 25%-a kamatmentes kölcsön, aminek törlesztését hat hónapon belül, egyösszegben teljesíti a támogatott intézmény vagy szervezet.

A pályázatokat az Autonómia Alapítványnál (1021 Budapest, Budakeszi út 55.) beszerezhető Pályázati adatlapon lehet benyújtani (kérésre az Autonómia Alapítvány a Pályázati adatlapon postázza, faxon küldi, vagy e-mail-en juttatja el a pályázni szándékozó szervezetnek).

A pályázatokról további információk szerezhetők telefonon (06-1-3930621), vagy levélben az Autonómia Alapítvány címén (1021 Budapest, Budakeszi út 55.)

A PÁLYÁZATOK BEADÁSI HATÁRIDEJE: 1999. JANUÁR 15.

Kereskedelmi, Vendéglátó és Idegenforgalmi Szakmunkás és Szakközépiskola

Az iskola felkészült az átlagos és a más fogyatékos gyermekek nappali integrált oktatására és különböző kimeneti szintű - szakmunkás és szakközépiskolai képzésre. Emellett lehetőség van érettségizettek számára - nappali képzés keretében - szakmai végzettséget biztosító oktatásra is. A teljes tanulmányi idő alatt jár a családi pótlék és a diákigazolvány.

A képzés szakirányai:

- kereskedelmi: ABC-eladó, élelmiszer- és vegyiáru-kereskedő, kultúrcikk-kereskedő, ruházati kereskedő, vas- és műszaki kereskedő;
- vendéglátó: cukrász, pincér, szakács, vendéglátó eladó;
- idegenforgalmi
- továbbá (érettségizettek számára): külkereskedelmi ügyintéző, idegenforgalmi ügyintéző, európai üzleti asszisztens.

A középiskolai képzésre az érvényes rendelkezések értelmében minden 8 általánost befejezett tanuló jelentkezhet.

A jelentkezés módja: a 251-3355. vagy a 06 30 9561-063. telefonszámon Véghelyi Péternél, ill. személyesen az iskolában. Az iskola kollégiumi elhelye-

zést is tud biztosítani (csak kis létszámban), valamint tanulói számára étkeztetést.

A tanulók szükség szerint igénybe vehetik az iskola fejlesztő pedagógusának, pszichológusának, gyermekpszichiáterének segítségét.

Iskolánk felkészült a dyslexiás, dysgraphiás - egyéni bánásmódot igénylő - gyermekek képzésére, felzárkóztatására. A felvételi elbeszélgetésen a szülő és a gyermek együttesen vesznek részt. Ezen az elbeszélgetésen történik a komplex pályaalakultság megállapítása.

A tanév rendje, a tanítási napok, a szünetek rendje megegyezik az önkormányzati fenntartású iskolákkal.

A tanulók a sikeres vizsgák után az állami iskolákkal azonos értékű bizonyítványt kapnak. Iskolánkban idegennyelv-oktatás is folyik - lehetőség van angliai nyelvi képzésre is.

Az iskola egésznapos foglalkoztatási rendszerben működik, melyhez a szülők térítési díjat fizetnek.

Iskolánk a XIV. kerületben működik, címe:

1141 Budapest, Mogyoródi út 128.

(Az Örs vezér tértől a 82-es trolibuszsal a 6. megálló.)

1399 BUDAPEST, Pf.: 701/407.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Magyarországi Cigányokért Közalapítvány pályázatot hirdet civil jogvédő szervezetek és cigány kisebbségi önkormányzatok számára jogvédő iroda létrehozására, működtetése részbeni támogatására.

A pályázók köre: Kisebbségi jogvédelemmel foglalkozó civil jogvédő szervezetek és cigány kisebbségi önkormányzatok.

A pályázatnak tartalmaznia kell:

- a pályázó eddigi kisebbségvédelmi munkáját bemutató rövid ismertetőt,
- a pályázó szakmai programját
- a bírósági nyilvántartásba vételt igazoló végzés másolatát,
- alapszabály vagy alapító okirat másolatát,
- részletes költségvetést, a más forrásból származó támogatások feltüntetésével,
- közterhek befizetését igazoló dokumentumot (APEH, TB),
- szakmai ajánlást, támogatói nyilatkozatot,
- már működő és korábban a közalapítványtól támogatást kapott irodák esetében az egyes ügyek felsorolását és azok képviselőivel összefüggő eredmé-

nyességi beszámolót is tartalmazó részletes szakmai beszámolót és - amennyiben azt még nem nyújtotta be úgy - elszámolást a kapott támogatás felhasználásáról.

Támogatási összeg: legfeljebb 1.500.000 Ft

Pályázható éves keretösszeg: 10.000.000 Ft.

Az elbírálásnál előnyben részesülnek a már működő irodák.

A pályázatok benyújtási határideje: 1998. november 30.

A határidőn túl és a hiányosan beérkezett pályázatokkal a Kuratórium nem foglalkozik.

**Magyarországi Cigányokért Közalapítvány
1021 Budapest, Budakeszi út 55/d., P/5, V.2.**

Telefon/Fax: 394-2647, 394-1852

O Jivend

Szász káj nász, szász jekh csorro rom. Pej gáveszko áver ágor beselász peeszka romnyászá, ándek csorri kolyihá. O csorro rom phirelász butyi te kerel. Szász lesz jekh hárisnyá, ánde láki szárá gárávelász peszke lóve. Kána khetáne kidász ábá pesszke dosztá lóve, phenel lá romnyáke:

– Kádále lóve khánikászke nástig desz, szi te mukheszle po jivend!

– Misto de!

Jokhár numá kána a rom nász khére, ferri romnyi. váríkon numá kopogtátíj o vudár.

– Áv ándre – cipíj romnyi.

Háj ustável ándre jekh párne sorengo phuro mánus.

– Kon szán tu? – phusel i romnyi.

– Me szim o Jivend!

– Tu szán o Jivend, ávilán pálá tye lóve?

– Pá szoszke lóve vorbisz?

– Muro rom kodi phendász mánge, ke szo szi áme rigáte sutte lóve, khánikászke nástig dávle, ferri le Jivendeszke.

– Háj átuncsi sáj deszle, ke me szim o Jivend.

I csorri romnyi vi khote dász le intregi lóve, o phuro mánus suttászle ándi poszotyí, tháj vi xászargylász. Ável khére o rom, phenel leszki romnyi losászá:

– Kháte szász o Jivend, tháj vi leszke dem le lóve!

– Szoszko jivend szász kháte, kána inke miláj szi? Ájáj Trézsi, pusztiszu te silágyosz, de csáládi szán! I csorri romnyi máládasz te róvel.

– De ná röv! – phenel láke o rom. – Hánem zsánesz, szo ávelá pálákádi?

– Szo de?

– Pálákádi vi tu butyi kereszá káde, szár me!

I romnyi fogádindász, ke ákár szoszko jivend sáj ável. májbut lóve csi delálesz.

Tél

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény cigány ember. A falu végén lakott a feleségével, egy rozoga kalyibában. A cigány ember eljárt dolgozni. Volt neki egy harisnyája, ennek a szárába gyűjtötte a pénzt. Amikor már jó sokat összegyűjtött, mondja a feleségének:

– Ezt a pénzt senkinek ne add oda, meg kell hagyunk télre!

– Jól van!

Egyszer aztán, amikor a szegény ember nem volt otthon, csak az asszony, valaki kopogtatott az ajtón.

– Gyere be! – kiáltja az asszony.

S belépett egy fehér szakállú öreg ember.

– Ki vagy te? – kérdi az asszony.

– Én vagyok a Tél!

– Te vagy a Tél, s jöttél a pénzedért?

– Milyen pénzről beszélsz?

– A férjem mondta nekem, hogy amit félre tettünk pénzt, azt senkinek ne adjam oda, csak a Télnek.

– Hát akkor odaadhatod, mert én vagyok a Tél.

Szegény asszony oda is adta a pénzt. Az öreg ember zsebre vágta, s el is tűnt. Hazajön a cigány ember, felesége örömmel mondja neki:

– Itt volt a Tél, s odaadtam neki a pénzt!

– Milyen tél volt itt, amikor még nyár van? Oh, Trézsi, hogy pusztulnál el, de boldog vagy!

Az asszony sírva fakadt.

– Na jól van, ne sírj – mondja a cigány ember. – De tudod, mint lesz ezután?

– Miként?

– Ezután te is dolgozni fogsz, úgy mint én!

Az asszony megfogadta, bármilyen tél jön ezután. pénzt többet nem ad neki.

(Elmondta: Balogh Jánosné Rostás Ibolya, 28 éves, sz. Nagyecsed (Szatmár). Felv.: Budapest, 1998.

F E J T Ö R Ö K

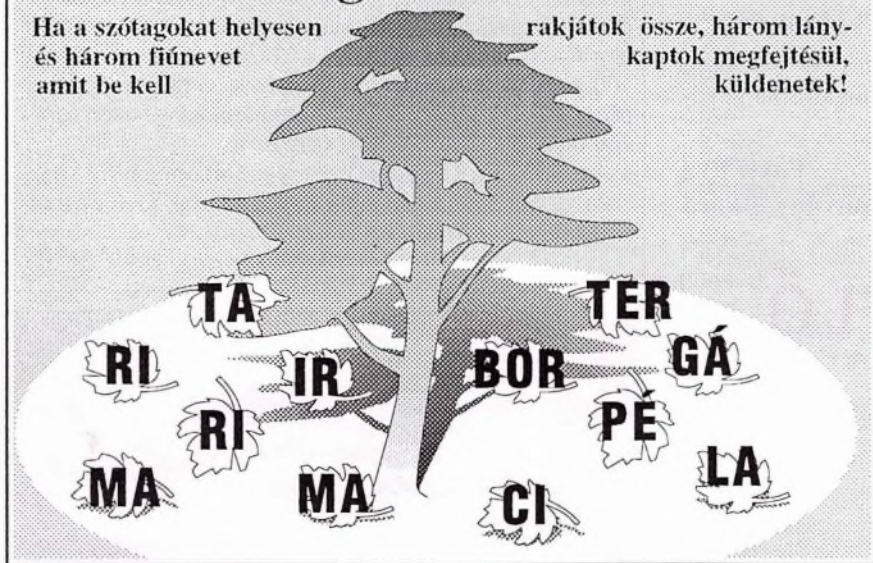
Kedves Gyerekek!

Reggelenként, ha kinéztek az ablakon, tejszerű ködbe burkolózó világot láthattok. Fázósan, összehúзва magunkat sietünk a munkahelyre, az iskolákba. A fákról lehulló levelek susogása, a természet aranybarnába öltözése csalhatatlanul bizonyítja, hogy ősz van. Sok-sok kirándulással, sétával fedezzük fel az ősz szépségeit! A hosszú esték egyhangúságát reméljük, rejtvényeink színesebbé, hangulatosabbá teszik.

Őszi szótagfa: Mi hullik róla?

Ha a szótagokat helyesen és három fiúnevet amit be kell

rakjátok össze, három lánykaptok megfejtésül, küldenetek!

Bűvös négyzetek értelmes szavakkal!

Az első vízszintes sor megadásával töltsétek ki a többi vízszintes és függőleges sorokat! A négyzetek érdekessége: a vízszintes és a függőleges sorokba, számonosság mellett, ugyanazok a szavak kerülnek helyes megfejtés esetén!

Feladat: Az öt új szó beküldése, ami az üres négyzetekbe került!

A	G	I

K	O	M	A

Tegyél hozzá egyet!

Ha a megadott szóhoz egy betűt hozzáteszel, egy új szót kapsz! (Elé vagy mögé is tehetitek!)

agy:

cél:

apa:

tár:

alap:

old:

per:

arc:

ősz:

álma:

Feladat: A kipontozott vonalra az új szavak beírása, beküldése szerkesztőségünkbe!

CSAK BETŰKBŐL

Betűrejtvény

KV:

MSE:

LM:

Sz S:

NNNNN:

Kérjük az öt betűrejtvényt beküldeni!

Találós kérdések

- Mi van akkor, ha a Burkus király a hóba lép?
- Télen csúszik sebesen, nyáron pihen csendesen. Mi az?
- Miért viszi a tanuló a könyvét az iskolába?
- Orra van, de nem szagol, nyelve is van, de nem beszél. Mi az?
- Hány „feje” van az embernek?

Szeptemberi feladványainkat Berki Ilo-
na (Karanesség) olvasónk fejtette meg helyesen. Nyereményét postán küldjük el.

Segítsen, hogy segíthessünk!

Alapítványunkhoz sok fiatal fordul ösztöndíj-támogatásért. Olyan fiatalok, akik szeretnének tanulni, képezni magukat, de szociális helyzetük miatt ez egyre nehezebb.

Nekünk is egyre nehezebb azt válaszolni, hogy sajnos anyagi lehetőségeink korlátozottsága miatt nem tudunk segíteni. De ha Ön segít nekünk, akkor a saját gyermekén segít. Ha Ön segít, akkor nekünk nem kell nemet mondanunk.

Bármilyen összegű befizetést köszönettel vesszünk. Mi 100 forintnak is örülni fogunk. A befizetett összegről igazolást adunk, így Ön adóalapjából levonhatja.

Bankszámlaszámunk:

**MTB Rt., Szolnok Megyei Igazgatósága,
„Oktatási és Továbbképzési Központ” Alapítvány,
11501103 10006117**

Köszönettel az Alapítvány leendő támogatottjai nevében:

**Paksi Éva
az alapítvány titkára**

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot
..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

**Előfizetési díj
egy évre: 1176 Ft,
fél évre: 588 Ft,
negyedévre: 294 Ft**

*A megrendelőlapot és az előfizetés díját
a szerkesztőség címére kell eljuttatni:*

**5000 Szolnok,
Aranka utca 3.
Telefon:
06-56/372-269**

*Előfizethető rózsaszínű
postai utalványon.*

Körvonalazódik a megoldás Zámolyon

Rendkívüli képviselő-testületi ülést hívott össze a helyi kultúrházban élő roma családok ügyében Zámoly új polgármestere. **Takács János**, a megalakult új testületnek azt javasolja, hogy a 19 gyereket nevelő romák helyzetének megoldására központi és megyei területfejlesztési pénzekre pályázzanak.

Az új polgármester a települési önkormányzat megalakulása után rögtön másnap meghesztelésre hívta össze az ügyben érintett vagy az elmúlt egy évben közbenjáró érintetteket. **Herczog Edit** országgyűlési képviselő, aki még júliusban az igazságügyi miniszterhez fordult az ügyben – levelére **Dávid Ibolya** csak szeptember közepén válaszolt. Ebben leírta: a helyzet megoldása érdekében az önkormányzat a központi vis maior-keret terhére pályázhatna. A képviselő ugyanakkor azt is bejelentette, hogy az épület ablakait saját költségén üvegezteti be. **Do-bóvári Ildikó**, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat irodavezetője kötelezettséget vállalt a romák kifizetetlen gázszámláinak kiegyenlítésére, s bejelentette: egy újabb ingatlan vételére az országos önkormányzat 500 ezer forintot utalt át Zámolyra, a meglévő telken pedig a helyi önkormányzat hozzájárulásával akár napokon belül megkezdődhet az építkezés.

Az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat szakértői szerint a hét család elhelyezésére csak jövő év márciusában kerülhetne sor.

Klecska Ernő (Magyar Hírlap, 1998. XI. 5.)

JOGVÉDŐIRODÁK

**Nemzeti és Etnikai Jogvédő Iroda
(vidéki irodák: Eger, Miskolc)**

Irodavezető: Dr. Furmann Imre
Cím: Budapest Pf. 453/269
Telefon: 322-1491

Szolnoki Kisebbségi Jogvédő Iroda

Irodavezető: Dr. Pálfi Miklós
Cím: 5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Telefon: 06-56/420-110

Cigányok Jog- és Érdekérvényesítő Irodája

Irodavezető: Dr. Kosztics István
Cím: 7600 Pécs, József A. u. 4.
Telefon: 06-72/325-558

Roma Parlament Konfliktusmegelőző és Jogvédő Irodája

Irodavezető: Dr. Pánczél Márta
Cím: 1084 Budapest, Tavaszmező út 6.
Telefon: 06-1/313-18-87

**Roma Polgárjogi Alapítvány Jogvédő Iroda
(vidéki irodák: Miskolc, Pécs, Debrecen)**

Irodavezető: Horváth Aladár
Cím: Budapest VIII. Ferenc krt. 22.
Tel: 06-1/218-64-76

Országos vásárok naptára

1998. november 11. – október 13.

November 11., szerda

Csorna	oák.
Makó	oák.
Mezőcsát	oák.
Miskolc	osk.
Ózd XI. 11-15-ig	

termékiállítás és vásár

November 12., csüt.

Gyöngyös	oák.
Komádi	oák.
Szeged-Cserepes sor	ok.

November 13., péntek

Miskolc	ok.
Pusztamérges	oák.
Sásd	oák.

November 14., szombat

Apc	oák.
Csorna	ok.
Hajdúszoboszló	ok.
Kaposvár	av.
Kecskemét	ok+kjv.
Mezőberény	av+mgv.
Miskolc	ok.
Ózd	oák.
Pécs	ok+av.
Siófok-Kiliti	av.
Szeged-Kiskundorozsma	ok.
Tura	av.
Vác	kjv.

November 15., vasárnap

Békéscsaba	av.
Bőhönye	oák.
Csorna	av.
Dunaföldvár	oák.
Dunaújváros	av.
Gyöngyös	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Heves	oák.
Heves	av+mgv.
Kaposvár	ok.
Kecskemét	ok+kjv.
Kiskunfélegyháza	av.
Miskolc	av.
Monor	oák+av.
Mórahalom	oák.
Nyíregyháza	av.
Pécs	oák+av.
Szászvár	av+mgv.
Szeged-Cserepes sor	av+mgv.
Szolnok	av.
Tata	Márton napi bv.
Tiszakécske	oák.
Újszilvás	oák.
Vác	oák.

November 17., kedd

Felsőnyárad	oák.
Sümeg	ok.

November 18., szerda

Jánosháza	oák.
Jászberény	oák.
Miskolc	osk.

November 19., csüt.

Drávfok	oák.
Patvarc	oák.
Szeged-Cserepes sor	ok.

November 20., péntek

Miskolc	ok.
---------	-----

November 21., szombat

Aszód	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Kaposvár	av.
Kecskemét	ok+kjv.
Miskolc	ok.
Mohács	oák.

Pécs	ok+av.
Sárbogárd	oák.
Siófok-Kiliti	av.
Tura	av.
Vác	kjv.

November 22., vasárnap

Békéscsaba	av.
Csoma	av.
Famos	oák.
Gyöngyös	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Jászalsószentgyörgy	oák.
Kaposvár	ok.
Kecskemét	ok+kjv.
Miskolc	av.
Nyíregyháza	av.
Pécs	oák+av.
Pécsvárad	oák.
Szeged-Cserepes sor	av+mgv.
Szeghalom	av+mgv.
Szekszárd	oák.
Szolnok	av.
Veresegyháza	bv.

November 23., hétfő

Győr	oák.
Szécsény	oák.

November 25., szerda

Miskolc	osk.
Polgár	oák.

November 26., csüt.

Szeged-Cserepes sor	ok.
---------------------	-----

November 27., péntek

Déaványa	oák.
Miskolc	ok.

November 28., szombat

Hajdúszoboszló	ok.
Jászárókszállás	oák.
Kapuvár	oák.
Kaposvár	av.
Kecskemét	ok+kjv.
Miskolc	ok.
Pécs	ok+av.
Siófok-Kiliti	av.
Tura	av.
Vác	kjv.

November 29., vasárnap

Abony	oák.
Békéscsaba	av.
Békésszentandráshatár	av.
Csoma	av.
Fülöpsházás	oák.
Gyöngyös	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Kaposvár	ok.
Miskolc	av.
Nagykát	oák.
Nyíregyháza	av.
Örkény	oák.
Pécs	oák+av.
Pilis	oák.
Szeged-Cserepes sor	av+mgv.
Szolnok	av.

November 30., hétfő

Bélapátfalva	oák.
Pécs	r.

December 1., kedd

Bátönytereny	oák.
Cegléd	oák.
Nagyecsed	oák.
Nagykanizsa	oák.
Pécs XII. 1-6-ig	r.

December 2., szerda

Hajdúnánás	oák.
Jánosháza	oák.

R Ö V I D Í T É S E K

av.	= autóvásár
bv.	= búcsúvásár
csv.	= cserépvásár
kjv.	= közúti jármű vásár
kuv.	= kutyavásár
LNv.	= Lovas Napok vására
mgv.	= munkagép vásár
nmv.	= népművészeti vásár
oák.	= országos állatvásár
oák.	= országos állat- és kirakó vásár
ok.	= országos kirakó vásár
osk.	= országos sertés- és kirakó vásár
r.	= régiségvásár
tbv.	= termékbemutató és vásár
üv.	= ünnepi vásár

Miskolc	oák.
Tura	oák.

December 3., csütörtök

Cellőmölk	ok.
Ónod	oák.
Szeged-Cserepes sor	ok.
Vésztő	oák.

December 4., péntek

Gyöngyös	oák.
Gyula	oák.
Hódmezővásárhely	oák.
Miskolc	ok.
Pécs	r.
Tornyiszentmiklós	ok.

December 5., szombat

Abony	oák.
Békéscsaba	oák.
Hajdúszoboszló	ok.
Kaposvár	av.
Kecskemét	ok+kjv.
Komló	oák+av.
Magyarándor	oák.
Marcall	oák.
Miskolc	ok.
Nyíregyháza	oák.
Pécs	oák+r.
Siófok-Kiliti	av.
Tura	av.
Vác	kjv.

December 6., vasárnap

Békéscsaba	av.
Bonyhád	oák.
Csoma	av.
Dombóvár	ok.
Dunaújváros	oák.
Gyöngyös	av.
Hajdúszoboszló	ok.
Jászapáti	oák.
Kaposvár	ok+av.
Kecskemét	ok+kjv.
Lajosmizse	oák.
Miskolc	av.
Nagykőrös	oák.
Nyíregyháza	av.
Pápa	kjv.
Pécs	ok+r+av.
Szeged-Cserepes sor	av+mgv.
Szeghalom	oák.
Szolnok	av.
Tápiógyörgye	oák.
Tiszakécske	av.
Törökszentmiklós	av.

December 7., hétfő

Csongrád	oák.
Pécs XII.7-24-ig	karácsonyi v.

December 8., kedd

Pápa	oák.
Zalaegerszeg	oák.

December 9., szerda

Csorna	oák.
Makó	oák.
Mezőcsát	oák.
Miskolc	osk.

December 10., csütörtök

Cece	oák.
Komádi	oák.
Pálháza	oák.
Szeged-Cserepes sor	ok.

December 11., péntek

Miskolc	ok.
Ózd	XII.11-15-ig
	országos termékiállítás és vásár
Sásd	oák.

December 12., szombat

Csorna	ok.
Hajdúszoboszló	ok.
Jászberény	oák.
Kaposvár	av.
Kecskemét	ok+kjv.
Miskolc	ok.
Ózd	oák.
Pécs	ok.
Siófok-Kiliti	av.
Szeged-Cserepes sor	ok.
Tura	av.
Vác	kjv.

December 13., vasárnap

Albertirsa	oák.
Albertirsa	av.
Békéscsaba	av.
Csorna	av.
Dombóvár	ok.
Dunaújváros	oák.
Gödöllő	osk.

A vásárnaptárt
összeállította:

Wilhelm István

Tyukodi László alkotása

